

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**Problematika aplikace nařízení Rady (EHS) č. 1408/1971
a nařízení Rady (EHS) č. 574/1972 v oblasti
důchodového pojištění**

Bakalářská práce

**Vedoucí práce:
JUDr. Martin Šimák, Ph.D.**

**Autor:
Jitka Maršálková**

6.5.2010

**Problematika aplikace nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS)
č. 574/72 v oblasti důchodového pojištění**

Abstrakt

Vstupem České republiky do Evropské unie 1. května 2004 se začalo na Českou republiku vztahovat evropské právo sociálního zabezpečení. Nejdůležitějšími právními předpisy v této oblasti jsou nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72, tzv. koordinační nařízení. Cílem bakalářské práce bylo zmapovat, zda a jakým způsobem se rozšířila právní ochrana tzv. migrujících osob v oblasti důchodového pojištění v souvislosti se vstupem České republiky do EU a dále pak porovnat postupy související s řízením o přiznání dávek důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU. K získání potřebných informací byl zvolen kvalitativní výzkum. Na základě analýzy primární dokumentace (vnitrostátních právních předpisů, mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení, koordinačních nařízení a statistických údajů) byla provedena analýza získaných dat. Bylo zjištěno, že koordinační nařízení usnadňují podmínky pro migraci a zabezpečují právní ochranu osob migrujících mezi státy EU, EHP a Švýcarskem. Členské státy jsou povinny zacházet s migrujícími občany stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v různých zemích tohoto prostoru. Ke dni 30.4.2004, tj. před vstupem České republiky do EU, byla v oblasti důchodového pojištění zajištěna právní ochrana migrujících osob mezi Českou republikou a dalšími 24 státy, se kterými Česká republika uzavřela bilaterální smlouvu o sociálním zabezpečení. Od 1.5.2004 se tato právní ochrana rozšířila vůči dalším 15 státům EU a EHP, se kterými Česká republika dvoustrannou smlouvu o sociálním zabezpečení sjednání neměla. Vstupem České republiky do EU došlo k výraznému nárůstu činností zajišťovaných Českou správou sociálního zabezpečení, která plní úlohu kompetentní instituce. Toto zjištění vyplynulo ze statistiky úkonů spojených s agendou EU. Agenda spojená s prováděním sociálního zabezpečení migrujících osob („zahraniční agenda“) je ve srovnání s tuzemskou agendou náročnější, což způsobuje několikanásobně delší průměrnou dobu trvání důchodového řízení než u vnitrostátních žádostí.

**Issues relating to the application of Council Regulation (EEC) No. 1408/71 and
Council Regulation (EEC) No. 574/72 in the field of pension insurance**

Abstract

The European social security law became applicable in the Czech Republic after its accession to the European Union on 1 May 2004. The most important legal regulations in this field include Council Regulation (EEC) No. 1408/71 and Council Regulation (EEC) No. 574/72, so-called coordination regulations. The aim of the bachelor thesis was to map out whether and in what way the legal protection of so-called migrating persons was extended in the field of pension insurance in connection with the accession of the Czech Republic to the EU, and to compare procedures relating to the proceedings on awarding allowances from pension insurance to persons who have been insured in some of the EU member states for certain periods of time. Qualitative research was applied to obtain necessary information. Based on an analysis of the primary documentation (domestic legal regulations, international treaties on social security, coordination regulations and statistic data), the data obtained were analysed. It was found out that the coordination regulations facilitate the conditions of migration and ensure legal protection of persons migrating between the EU, EEA and Switzerland. Member states are obliged to treat migrating persons and their own nationals equally, avoiding any restrictions regarding their opportunities to work in various countries within that area. As at 30 April 2004, i.e. before the accession of the Czech Republic to the EU, the legal protection of migrating persons in the field of pension insurance was ensured with bilateral treaties on social security concluded by the Czech Republic and other 24 states. Since 1 May 2004, the legal protection has been extended to additional 15 EU and EEA states which had not been parties to such bilateral treaties. The accession of the Czech Republic to the EU led to a significant increase of the amount of activities carried out by the Czech Social Security Administration acting as the competent institute. This finding arose out of the statistics of acts performed in connection with the EU issues. The issues connected with the social security of migrating persons („foreign issues“) are more complicated compared with domestic issues which

is the cause of the fact that the average duration of pension proceedings is several times longer compared to domestic applications.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Problematika aplikace nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72 v oblasti důchodového pojištění“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 6.5.2010

Jitka Maršálková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce JUDr. Martinu Šimákovi, Ph.D. za inspiraci a čas strávený odborným vedením při zpracování bakalářské práce. Poděkování za pomoc při získávání potřebných statistik patří i zaměstnancům České správy sociálního zabezpečení Praha.

Obsah:

ÚVOD	9
1 SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Sociální zabezpečení v ČR	10
1.1.1 Systém sociálního zabezpečení	10
1.1.2 Orgány sociálního zabezpečení	12
1.1.3 Principy sociálního zabezpečení	12
1.2 Důchodový systém v ČR	13
1.2.1 Důchodové pojištění, jeho právní úprava a principy	13
1.2.2 Druhy dávek důchodového pojištění	15
1.2.2.1 Způsob výpočtu důchodů	16
1.2.2.2 Starobní důchody	18
1.2.2.3 Invalidní důchod	21
1.2.2.4 Vdovský a vdovecký důchod	24
1.2.2.5 Sirotčí důchod	25
1.2.2.6 Souběh nároků na důchody	26
1.3 Mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení	26
1.4 Koordinace sociálního zabezpečení v EU	28
1.4.1 Principy koordinace	30
1.4.2 Věcný rozsah koordinace	30
1.4.3 Osobní rozsah koordinace	31
1.4.4 Institucionální zajištění vstupu České republiky do EU	31
1.4.5 Provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72 v oblasti důchodového pojištění	32
1.4.5.1 Určení státu pojištění	32
1.4.5.2 Starobní důchody	32
1.4.5.3 Dávky v invaliditě	34
1.4.5.4 Vdovské a vdovecké důchody	36
1.4.5.5 Sirotčí důchod	37
1.4.5.6 Uplatňování nároků na dávky důchodového pojištění	37

1.4.5.7	Formuláře k provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72	38
1.4.6	Změny související s účinností nařízení EP a Rady (ES) č. 883/2004 a prováděcího nařízení č. 987/2009	39
2	CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
2.1	Cíl práce	41
2.2	Výzkumné otázky	41
3	METODIKA	42
4	VÝSLEDKY	43
4.1	Interpretace výsledků	43
4.1.1	Výsledky k výzkumné otázce č. 1	43
4.1.2	Výsledky k výzkumné otázce č. 2	46
4.1.3	Výsledky k výzkumné otázce č. 3	47
4.1.4	Výsledky k výzkumné otázce č. 4	50
4.1.5	Výsledky k výzkumné otázce č. 5	53
4.1.6	Výsledky k výzkumné otázce č. 6	57
5	DISKUZE	60
6	ZÁVĚR	67
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
8	KLÍČOVÁ SLOVA	71
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	72
10	PŘÍLOHY	73
10.1	Seznam příloh	73

ÚVOD

Téma týkající se aplikace koordinačních nařízení Evropské unie (dále jen „EU“) v oblasti důchodového pojištění jsem si zvolila zejména z toho důvodu, že v agendě důchodového pojištění s mezinárodním prvkem pracuji již od roku 2002. Nejprve v rozhodovací agendě, při provádění Smlouvy mezi Českou republikou (dále jen „ČR“) a Rakouskem o sociálním zabezpečení, Smlouvy mezi ČR a Spolkovou republikou Německo o sociálním zabezpečení a od 1.5.2004 také při aplikaci koordinačních nařízení EU. V průběhu roku 2005 jsem působila jako kontaktní pracovník EU v klientském centru okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) a v současné době pracuji jako metodik oddělení důchodového a nemocenského pojištění České správy sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), pracoviště České Budějovice. Zvolená problematika je mi tedy obsahově velmi blízká a věřím, že bude přínosem i pro širší veřejnost, jelikož téma EU je v současné době velmi aktuální.

Ustanovení Společenství o sociálním zabezpečení nenahrazují různé národní systémy sociálního zabezpečení jednotným evropským systémem. Taková harmonizace by ani nebyla možná, protože existují velké rozdíly v životní úrovni mezi státy, které jsou členy EU, Evropského hospodářského prostoru (dále jen „EHS“) a Švýcarska. Kromě toho, i státy s podobnou životní úrovní mají odlišné systémy sociálního zabezpečení, které jsou výsledkem dlouholetých tradic hluboce zakořeněných v národních kulturách a preferencích. Znamená to, že i nadále se aplikují právní předpisy jednotlivých členských států a evropská koordinační nařízení, která mají před národní úpravou přednost, zajišťují jejich vzájemnou provázanost.

Cílem teoretické části je pomocí dostupné literatury nastínit problematiku důchodového pojištění jakožto součásti sociálního pojištění, které je jedním ze tří pilířů sociálního zabezpečení v ČR. Stručně se zmiňuji o bilaterálních smlouvách o sociálním zabezpečení a závěr teoretické části je věnován koordinaci dané oblasti v EU.

Cílem praktické části je zmapovat, zda a jakým způsobem se rozšířila právní ochrana tzv. migrujících osob v oblasti důchodového pojištění v souvislosti se vstupem ČR do EU a porovnat postupy související s řízením o přiznání dávek důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Sociální zabezpečení v ČR

Téměř každý člověk má v sobě už od pravěku potřebu sociální jistoty a bezpečí, která je vědomou i nevědomou myšlenkou lidského jednání. Nejdříve se tato potřeba soustředila pouze na fyzickou stránku daného člověka, jednalo se o rodovou solidaritu, kdy rod pečoval o slabší členy kmenu, samozřejmě v případě, že to kmen neohrožovalo. V období starověku se už jednalo o vybrané skupiny občanů – politiky, vojáky, svobodné občany, pro které byl vyhrazen určitý díl služeb a protislužeb. Ve středověku se setkáváme spíše s pomocí na místní úrovni např. sousedskou výpomocí. Při nárůstu určitého problému se začne zajímat stát, ale tento rozděluje potřebné na tzv. zasloužilé potřebné (nemocní, staří) a nezasloužilé potřebné (lidé vyhýbající se práci). Až na přelomu 19. / 20. století začíná být pomoc potřebným institucionalizována.

Postupem času se pomoc rozšiřuje i na zabezpečení proti riziku společenského života a touhy zajistit si určitý životní standard. „V tomto procesu se jedná nejen o kvantitativní a kvalitativní změnu v uspokojování sociálních potřeb, ale současně i o změnu účasti státu v tomto procesu“ (10).

1.1.1 Systém sociálního zabezpečení

Sociální politika je cílevědomá činnost státu a jiných subjektů směřující k zajištění optimálních životních a pracovních podmínek občanů a rozvoje jejich osobnosti. Prostředkem k uskutečňování cílů a úkolů sociální politiky je sociální zabezpečení, soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím a pomocí se uskutečňuje sociální politika.

Jedním z prostředků je právo sociálního zabezpečení, v objektivním smyslu soubor právních norem upravujících společenské vztahy, které vznikají při poskytování hmotného zabezpečení či jiné pomoci ze společenských prostředků nebo na jejich účet občanům, kteří takovou pomoc potřebují vzhledem k jejich sociální situaci (23).

Sociální zabezpečení představuje důležitý prostředek sociální politiky státu, jejíž náplní je řešení jednotlivých úseků sociální sféry, které v komplexu tvoří systém sociálního zabezpečení.

Systém sociálního zabezpečení tvoří 3 pilíře:

- 1) *sociální pojištění* – je založeno na pojistném principu, tzn. že nárok na zabezpečení (dávku) při konkrétní sociální události může vzniknout zásadně jen osobě, která je účastna pojištění a platí pojistné. V rámci sociálního pojištění rozlišujeme:
 - a) nemocenské pojištění, jehož prostřednictvím se řeší zabezpečení osob při sociálních událostech krátkodobého charakteru spojených s nemožností nebo omezenou možností výdělečné činnosti (např. nemoc, těhotenství, péče o nemocné dítě),
 - b) důchodové zabezpečení, jehož prostřednictvím se řeší zabezpečení osob v souvislosti se sociálními událostmi dlouhodobého charakteru spojených s nemožností nebo omezenou možností vykonávat výdělečnou činnost (např. stáří, invalidita, ztráta živitele),
 - c) úrazové pojištění,
- 2) *státní sociální podpora* je směřována státem zejména k rodinám s dětmi a je poskytována ze státního rozpočtu jednak v závislosti na výši příjmu rodiny (testované dávky) a jednak bez ohledu na výši příjmu rodiny (netestované dávky)
- 3) *sociální pomoc* směřuje k řešení případů hmotné či sociální nouze, tzn. situací, kdy člověk má nedostatečné příjmy (pod úroveň životního minima) nebo sice jeho příjmy jsou dostatečné, avšak z jiných vážných důvodů není schopen se o sebe sám postarat (např. pro zdravotní postižení apod.) (15).

1.1.2 Orgány sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení provádějí orgány sociálního zabezpečení, kterými jsou:

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí,**
- **Česká správa sociálního zabezpečení,**
- **okresní správy sociálního zabezpečení,**
- **Ministerstvo obrany** (pokud jde o vojáky z povolání),
- **Ministerstvo vnitra** (pokud jde o příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR a příslušníků ostatních ozbrojených bezpečnostních sborů a bezpečnostních služeb),
- **Ministerstvo spravedlnosti** (pokud jde o příslušníky Vězeňské služby ČR) (16).

1.1.3 Principy sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení je budováno především na principech *vzájemnosti* a *solidarity*. *Vzájemnost* představuje pomoc poskytovaná jednotlivým osobám, které ji potřebují, z prostředků získaných od ostatních participantů, zpravidla systémem průběžného financování. *Solidaritě* vnímáme buď jako solidaritu mezi generacemi, tj. solidaritu mladých se starými (např. u starobního důchodu), nebo jako solidaritu uvnitř generací, tj. solidaritu zdravých s nemocnými (pojištění zdraví nebo pro případ invalidity), či solidaritu bohatých s chudými (pokud jde na jedné straně o výši příspěvků do systému a na druhé straně o čerpání prostředků z něho). Uplatňují se zde i další principy, jako je princip *zásluhovosti* (nárok na dávku přísluší ve výši, jaké bylo dosaženo osobními přičiněním, tj. kolik let příjemce dávky odpracoval a kolik si přitom vydělal a jak vysoké pojistné tedy uhradil), nebo princip *rovnosti* (ve smyslu stanovení stejných pravidel, podle nichž se dávka přiznává) (27).

1.2 Důchodový systém v ČR

1.2.1 Důchodové pojištění, jeho právní úprava a principy

Důchodovým pojištěním se rozumí okruh právních vztahů, jejichž vznik, změna nebo zánik jsou podmíněny existencí sociální události spočívající v dosažení určitého věku, existenci dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nebo smrti živitele, tedy vztahů upravujících zejména hmotněprávní podmínky nároků na důchodové dávky a podmínky plnění pojistné povinnosti a procesních vztahů organizace a řízení (1).

Důchodové pojištění má v ČR dlouholetou tradici a patří mezi nejvýznamnější úseky sociálního zabezpečení. Již za první Československé republiky, konkrétně ve 20. letech dvacátého století, byly přijaty právní předpisy, které důchodové pojištění rozšířily na prakticky všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. Od roku 1948 byly důchodového pojištění účastny též osoby samostatně výdělečně činné (24).

Důchodové pojištění není upraveno komplexně v jednom zákoně, nýbrž vlivem historického vývoje jsou otázky důchodového pojištění upraveny ve třech základních zákonech. Nároky na důchody, způsob stanovení výše důchodů, podmínky pro výplatu důchodů a další obecné otázky týkající se nároků na důchody a jejich výplatu upravuje *zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění* (dále jen „zdp.“), ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. (S určitým zjednodušením lze zákon o důchodovém pojištění označit jako hmotněprávní úpravu.) Otázky organizace (vymezení orgánů důchodového pojištění a jejich působnost) a provádění důchodového pojištění včetně povinností pojištěnců, zaměstnavatelů a příjemců důchodů, jejich odpovědnosti a některých procesních otázek (zahájení řízení o důchod, rozhodování o důchodech včetně opravných prostředků) upravuje zvláštní zákon, a to *zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení*, ve znění pozdějších předpisů. Zvláštní zákon rovněž upravuje pojistné na důchodové pojištění (u zaměstnanců a zaměstnavatelů jako součást pojistného na sociální zabezpečení), tzn. okruh poplatníků, stanovení výše pojistného, způsob jeho odvodu, sankce za porušení stanovených povinností apod.;

tímto zvláštním zákonem je *zákon č. 589/1992 Sb.*, o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (25).

Od roku 1996 je základní důchodové pojištění založeno na těchto principech:

- *jednotná úprava* – pro jednotlivé skupiny pojištěnců platí jednotné zásady pro nároky na důchody a jejich výpočet. To platí i pro cizince, kterým vzniknou stejné nároky ze základního důchodového pojištění jako ostatním pojištěncům, a to při splnění stejných podmínek.
- *povinná účast* – při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby. To například znamená, že občan se nemůže vyvázat z důchodového pojištění a přestat platit pojistné, a to i když by měl dostatečné příjmy k zajištění svého stáří. Na druhé straně je umožněna i dobrovolná účast na systému, např. osobám ekonomicky neaktivním nebo osobám pracujícím v nesmluvní cizině apod.
- *obligatornost dávek* – při splnění zákonných podmínek vzniká občanovi právní nárok na dávku z důchodového pojištění. Dobrovolné dávky důchodové pojištění neupravuje.
- *zajištění soudní ochrany* – v rámci správního soudnictví se uplatňuje soudní přezkum rozhodnutí plátců důchodů. V prvním stupni je přitom příslušný již krajský soud.
- *státní garance* – důchody z důchodového pojištění jsou zajišťovány a zaručovány státem, neboť výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu, přičemž pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu. Důchodové pojištění je prováděno orgány státní správy.
- *zásluhovost* – na důchodové pojištění se platí stanovené pojistné, které je určeno z příslušného vyměřovacího základu, který pak slouží ke stanovení základu pro výpočet důchodu. Při výpočtu však dochází stanoveným způsobem k redukci, princip zásluhovosti je tedy uplatňován pouze v omezené míře.

- *solidarita* – v důchodovém pojištění se uplatňuje jednak princip solidarity pojištěnců s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy a jednak princip solidarity osob ekonomicky aktivních s osobami, které pobírají důchody (mezigenerační solidarita). Vybírané pojistné se průběžně spotřebovává, slouží k úhradě vyplácených důchodů.
- *sociální aspekt* – pro systém důchodového pojištění je charakteristický široký okruh náhradních dob pojištění, tzn. dob, za které pojištěnec neplatí pojistné na důchodové pojištění, a přesto se mu tyto doby započítávají pro účely důchodového pojištění.
- *dynamičnost* – řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji.
- *ochrana nabytých práv* – projevuje se především při přijímání nových právních norem, kdy většinou v jejich přechodných ustanoveních je uzákoněno zachování těch nároků na dávky, které již byly získány podle předchozích předpisů, a to i když tyto dávky ještě přiznány nebyly (13).

1.2.2 Druhy dávek důchodového pojištění

Z pojištění se poskytují tyto důchody:

- starobní,
- invalidní,
- vdovský a vdovecký
- sirotčí (29).

Základní sociální událostí, kterou je podmíněn nárok na starobní důchod, je dosažení určitého věku, nárok na invalidní důchod je podmíněn dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem a nárok na vdovský, vdovecký a sirotčí důchod náleží při smrti živitele (1).

Důchody můžeme rozdělit na *důchody přímé* (důchody starobní a invalidní) a *důchody odvozené*, tj. důchody vdovské, vdovecké a sirotčí (důchody pozůstalých).

Rozdíl mezi přímými a odvozenými důchody je ten, že důchody přímé se vyměřují v závislosti na dobách pojištění a výši výdělků oprávněného, zatímco odvozené důchody (jejich procentní výměra) se stanoví z přímého důchodu, který pobíral zemřelý nebo na který by měl nárok (24).

1.2.2.1 Způsob výpočtu důchodů

Výše důchodu je dvousložková. První složkou důchodu je **základní výměra**, která je jednotná pro všechny druhy důchodů. Její výše je zákonem stanovena pevnou částkou, která je postupně zvyšována prostřednictvím vládních nařízení. V případě souběhu nároků na více druhů důchodů náleží základní výměra vždy jen jednou.

Procentní výměra důchodu, která je druhou složkou důchodu, se stanoví procentní sazbou výpočtového základu pojištěnce u přímých důchodů. U pozůstalostních důchodů je výše procentní výměry stanovena procentní sazbou z procentní výměry důchodu zemřelého. Výše procentní výměry je závislá na délce doby pojištění a na výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu (13).

Dobou pojištění se rozumí doba účasti na důchodové pojištění osob, za kterou bylo v České republice zapláceno pojistné.

Náhradní dobou pojištění je doba účasti na důchodovém pojištění, za kterou se neplatí pojistné (12). Podmínkou pro to, aby se tato doba účasti na pojištění hodnotila jako náhradní doba pojištění je, že byla získána na území České republiky (s výjimkou péče o dítě do věku 4 let), a že doba pojištění trvala aspoň jeden rok. Náhradní doby se započítávají s některými zvláštními podmínkami nebo omezeními (26).

Výpočtový základ je jedním ze základních stavebních kamenů konstrukce výpočtu důchodů. Přímé důchody se vyměřují danou procentní sazbou z výpočtového základu, který se zjišťuje ke dni, od něhož se důchod přiznává. Výpočtový základ se zjistí redukcí osobního vyměřovacího základu pojištěnce, který se zjišťuje buď jako určitý průměr dosažených výdělků za stanovené rozhodné období, nebo z dřívějšího

osobního vyměřovacího základu, pokud pojištěnec již pobíral nebo pobírá některý z přímých důchodů. Hranice redukce stanovuje vláda nařízením, a to vždy od 1. ledna (24).

Osobní vyměřovací základ (dále jen „OVZ“) se vypočte jako měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období. Z tohoto období se vyloučí některé zákonem stanovené doby. Jde o doby, kdy pojištěnec z objektivních důvodů nedosahoval příjmů zahrnovaných do vyměřovacího základu (v zákoně jsou tyto doby taxativně uvedeny). Tím, že při stanovení průměru jsou tyto doby vylučovány, nedochází k „rozměňování“ výdělku.

Ročními vyměřovacími základy jsou skutečně dosažené vyměřovací základy za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období, vynásobené tzv. koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. Dochází tím k určitému „zreálnění“ příjmů dosažených v minulosti na úroveň příjmů dosahovaných v roce přiznání důchodů (13).

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se určuje za použití příslušných všeobecných vyměřovacích základů (= výše průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za kalendářní rok) a *přepočítacího koeficientu* (= podíl průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za první pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu, a průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu). Všeobecné vyměřovací základy i přepočítací koeficienty jsou pro jednotlivé kalendářní roky stanovovány nařízením vlády, které má vláda vydat vždy do 30. září (24).

Rozhodným obdobím je časový úsek, v němž se zjišťuje výše osobního vyměřovacího základu. Tímto obdobím se rozumí období třiceti kalendářních roků bezprostředně předcházející roku, v němž se důchod přiznává. Do rozhodného období se však nezahrnují roky před rokem 1986, takže rozhodné období v plné délce třiceti let se bude týkat až důchodů přiznávaných v roce 2016 (1).

Všechny dávky důchodového pojištění jsou nárokové (tzn. při splnění zákonem stanovených podmínek je na ně nárok) a přezkoumatelné soudem.

1.2.2.2 Starobní důchody

Starobní důchod je nejčtetnějším druhem důchodu, jehož účelem je zajištění občanů pro případ stáří. Základními podmínkami vzniku nároku na starobní důchod je získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku, popřípadě splnění dalších podmínek stanovených v zákoně o důchodovém pojištění.

Řádný starobní důchod

Od 1.1.2010 je možné rozlišovat 4 typy:

Obecný starobní důchod (§ 29 odst. 1 zdp.)

Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně:

- 25 let a dosáhl věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (důchodový věk) před rokem 2010,
- 26 let a dosáhl důchodového věku v roce 2010,
- 27 let a dosáhl důchodového věku v roce 2011,
- 28 let a dosáhl důchodového věku v roce 2012,
- 29 let a dosáhl důchodového věku v roce 2013,
- 30 let a dosáhl důchodového věku v roce 2014,
- 31 let a dosáhl důchodového věku v roce 2015,
- 32 let a dosáhl důchodového věku v roce 2016,
- 33 let a dosáhl důchodového věku v roce 2017,
- 34 let a dosáhl důchodového věku v roce 2018,
- 35 let a dosáhl důchodového věku po roce 2018.

Věk pro odchod do důchodu (§ 32 zdp.) je rozdílný pro muže a ženy – u žen ještě závisí na počtu vychovaných dětí.

U mužů je důchodový věk 60 let a u žen od 53 do 57 let, s tím, že dochází k jeho odstupňování podle počtu vychovaných dětí (bezdětná žena 57 let, žena s jedním dítětem 56 let, s dvěma dětmi 55 let, s třemi nebo čtyřmi dětmi 54 let a s pěti a více dětmi 53 let). Tyto hranice se však týkají pouze těch osob narozených před rokem 1936.

U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968 se stanoví důchodový věk podle přílohy k zákonu o důchodovém pojištění. U těchto osob dochází ke zvyšování hranic důchodového věku – u mužů o dva a u žen o čtyři kalendářní měsíce za každý započatý rok po 31. 12. 1995.

U pojištěnců narozených po roce 1968 činí důchodový věk u mužů 65 let; u žen 62 let, pokud vchovaly alespoň 4 děti; 63 let, pokud vchovaly 3 děti; 64 let, pokud vchovaly 2 děti a 65 let pokud vchovaly jedno dítě, nebo jsou bezdětné.

Poměrný starobní důchod (§ 29 odst. 2 zdp.)

V případě, že pojištěnec nesplnil podmínky pro vznik nároku na předcházející typ starobního důchodu, vznikne mu nárok na poměrný starobní důchod, pokud získal dobu pojištění nejméně:

- 15 let a před rokem 2010 dosáhl věku aspoň 65 let
- 16 let a v roce 2010 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození
- 17 let a v roce 2011 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození
- 18 let a v roce 2012 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození
- 19 let a v roce 2013 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození
- 20 let a po roce 2013 dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození

Tzv. „třicetiletý“ starobní důchod (§ 29 odst. 3 zdp.)

Pojištěnci, který dosahuje důchodového věku po roce 2014, přičemž ke dni dosažení tohoto věku nezískal potřebnou dobu pojištění pro vznik nároku na „*obecný starobní důchod*“, má nárok na tzv. „třicetiletý“ starobní důchod, jestliže získal aspoň 30 let „čisté“ doby pojištění, tj. doby pojištění získané z titulu výkonu výdělečné činnosti (nikoliv náhradní doby pojištění).

Starobní důchod pro invalidní občany (§ 29 odst. 4 zdp.)

Na tento typ důchodu má nárok pojištěnec, který nesplní nárok na žádný z výše uvedených starobních důchodů, jestliže dosáhl věku 65 let a splnil zákonné podmínky nároku na invalidní důchod, tj. stal se invalidním bez ohledu na stupeň invalidity a získal potřebnou dobu pojištění pro nárok na invalidní důchod, nebo se stal invalidní následkem pracovního úrazu.

Výše řádného starobního důchodu se skládá ze dvou částí:

- ze základní výměry (2.170 Kč pro rok 2010);
- z procentní výměry, která se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané od vzniku nároku a po vzniku nároku na tento důchod.

U starobního důchodu podle § 29 odst. 1 až 3 zdp. výše procentní výměry činí za každý celý rok pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu. Procentní výměra se *zvyšuje* pojištěnci, který po vzniku nároku na tyto typy důchodů vykonával výdělečnou činnost a nepobíral přitom starobní ani invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně za každých 90 kalendářních dnů této výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu. Výše procentní výměry se zvyšuje za každých 180 kalendářních dní výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu, pokud je pobírán důchod podle § 29 odst. 1 až 3 typu v poloviční výši. Je-li důchod pobírán v plné výši, náleží poživateli důchodu zvýšení procentní výměry o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dní.

Procentní výměra „*starobního důchodu pro invalidní občany*“ je závislá na stanoveném stupni invalidity, tj. 0,5 % výpočtového základu za každý celý rok pojištění, pokud se jedná o první stupeň invalidity, 0,75 % u druhého stupně invalidity a 1,5 % v případě třetího stupně invalidity. Tento typ důchodu se za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku nezvyšuje.

Minimální výše procentní výměry důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.

Předčasný starobní důchod

Pojištěnec má nárok na starobní důchod *před dosažením důchodového věku*, jestliže získal dobu pojištění stanovenou pro vznik nároku na starobní důchod podle § 29 odst. 1 a 3 a dosáhl alespoň věku 60 let, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let, nebo do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let.

Důchod se přizná nejdříve ode dne podání žádosti o přiznání tohoto důchodu. Za den vzniku nároku na důchod se považuje den, od něhož je tento důchod přiznán. Přiznání tohoto důchodu vylučuje nárok na řádný starobní důchod. Výplata předčasného starobního důchodu nenáleží do dosažení důchodového věku, pokud je vykonávaná jakákoliv výdělečná činnost.

Výše předčasného starobního důchodu se skládá ze dvou částí:

- ze základní výměry (2.170 Kč pro rok 2010);
- z procentní výměry.

Výše procentní výměry činí za každý celý rok pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu. Tato výše se *snižuje* za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává předčasný starobní důchod, do dosažení důchodového věku o 0,9 % výpočtového základu za období prvních 720 kalendářních dnů a o 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne.

Minimální výše procentní výměry důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně (12, 29).

1.2.2.3 Invalidní důchod

Nárok na invalidní důchod vznikne pojištěnci, který splnil zároveň následující podmínky:

a) nedosáhl ještě věku 65 let

Nárok na invalidní důchod nevznikne pojištěnci od dosažení věku 65 let, pokud tohoto věku dosáhne po 31. 12. 2009. Po tomto datu nelze invalidní důchod od dosažení 65 let věku přiznat ani tehdy, stal-li se pojištěnec invalidním následkem nemoci z povolání nebo následkem pracovního úrazu.

Pokud poživatel invalidního důchodu po 31. 12. 2009 dosáhne věku 65 let, invalidní důchod se od dosažení 65 let věku mění na důchod starobní.

b) stal se invalidním pro invaliditu prvního, druhého nebo třetího stupně

Nová právní úprava již nerozlišuje invaliditu plnou a invaliditu částečnou. Invalidita je nově vymezena jako pokles pracovní schopnosti, který nastal z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a to v rozsahu nejméně o 35 %. Podle míry poklesu pracovní schopnosti pojištěnce zákon o důchodovém pojištění rozlišuje 3 stupně invalidity.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla:

- nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně
- nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně
- nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně

c) získal potřebnou dobu pojištění nebo jeho invalidita vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání

Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod činí u pojištěnce ve věku do 20 let méně než 1 rok, od 20 let do 22 let 1 rok, od 22 let do 24 let 2 roky, od 24 let do 26 let 3 roky, od 26 let do 28 let 4 roky, nad 28 let 5 roků. Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity. Nově platí, že u pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod považuje za splněnou též, byla-li v období posledních 20 let před vznikem invalidity získána doba pojištění alespoň 10 roků.

d) nesplnil podmínky nároku na starobní důchod podle ust. § 29 zdp.

e) nedosáhl ještě důchodového věku v případě, že mu byl přiznán starobní důchod podle ust. § 31 zdp. (tj. starobní důchod před dosažením důchodového věku)

Dopočtená doba

Dopočtenou dobou je doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku. Pro účely stanovení dopočtené doby se však nebere v úvahu skutečný důchodový věk pojištěnce, ale důchodový věk stanovený podle ust. § 32 zdp. pro ženy stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě.

V závislosti na datu vzniku nároku na invalidní důchod a na délce doby českého pojištění získané v období od 18. roku věku pojištěnce do vzniku nároku na invalidní důchod se dopočtená doba započte buď *plně nebo ve sníženém rozsahu* (jen v takovém poměru, v jakém je součet dnů české doby pojištění získaných v období od dosažení 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod vůči celkovému počtu dnů v tomto období). Dopočtená doba se *nehodnotí vůbec*, jestliže invalidita vznikla následkem úmyslného poškození zdraví, které si pojištěnec způsobil nebo nechal způsobit, a nebo pokud poškození zdraví pojištěnce vzniklo jako následek jeho úmyslného trestného činu.

Výše invalidního důchodu se skládá ze dvou částí:

- ze základní výměry (2.170 Kč pro rok 2010);
- z procentní výměry.

Výše procentní výměry invalidního důchodu se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění a dopočtené doby získané do dosažení důchodového věku, a to v závislosti na stupni invalidity.

Procentní sazba výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění činí:

- u invalidního důchodu pro invaliditu *prvního stupně 0,5 %*
- u invalidního důchodu pro invaliditu *druhého stupně 0,75 %*
- u invalidního důchodu pro invaliditu *třetího stupně 1,5 %*

Nejnižší procentní výměra invalidního důchodu činí 770 Kč měsíčně, a to bez ohledu na stupeň invalidity (3).

Invalidní důchod a jeho výše v mimořádných případech (tzv. „invalidní důchod z mládí“)

Na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně má nárok též osoba, která dosáhla aspoň 18 let věku, má trvalý pobyt na území ČR a je invalidní pro invaliditu třetího stupně, jestliže tato invalidita vznikla před dosažením 18 let věku a tato osoba nebyla účastna pojištění potřebnou dobu.

Výše procentní výměry činí měsíčně 45% výpočtového základu, který se pro tyto účely stanoví z osobního vyměřovacího základu, za který se považuje všeobecný vyměřovací základ za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu vynásobený přepočítacím koeficientem pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu (29).

1.2.2.4 Vdovský a vdovecký důchod

Vdova nebo vdovec má tedy nárok na vdovský nebo vdovecký důchod po manželovi nebo manželce, jestliže zemřelý(á) pobíral(a) starobní důchod nebo invalidní důchod; nebo ke dni smrti splnil(a) podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, nebo podmínky nároku na starobní důchod; nebo zemřel(a) následkem pracovního úrazu.

Vdovský (vdovecký) důchod *náleží po dobu jednoho roku od smrti* manžela (manželky). Po uplynutí této doby má vdova (vdovec) nárok na vdovský (vdovecký) důchod, jestliže:

- pečuje o nezaopatřené dítě,
- pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II ,III anebo stupni IV,
- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela (manželky), který s ní (s ním) žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II, III anebo stupni IV,
- je invalidní ve třetím stupni,
- dosáhla (dosáhl) alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle § 32 zdp. pro muže stejného data narození, nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.

Pokud dojde k zániku nároku na vdovský nebo vdovecký důchod a do 5 let od tohoto zániku bude splněna některá z výše uvedených podmínek, nárok na důchod se znovu obnoví. Nárok na vdovský (vdovecký) důchod zaniká uzavřením nového manželství. V tomto případě vdově (vdovci) náleží částka ve výši 12 měsíčních splátek.

Výše vdovského a vdoveckého důchodu se skládá ze dvou částí:

- ze základní výměry (2.170 Kč pro rok 2010);
- z procentní výměry.

Výše procentní výměry vdovského nebo vdoveckého důchodu činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok v době smrti.

1.2.2.5 Sirotčí důchod

Nezaopatřené dítě má nárok na sirotčí důchod po svém rodiči (osvojiteli) nebo po osobě, která dítě převzala do péče, jestliže rodič (osvojitel) nebo tato osoba pobírala starobní důchod nebo pobírala invalidní důchod (bez ohledu na stupeň invalidity); nebo ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo splnila podmínky nároku na starobní důchod; nebo zemřela následkem pracovního úrazu.

Oboustranně osiřelé dítě má nárok na důchod po každém z rodičů. K zániku nároku dojde při osvojení sirotka.

Výše sirotčího důchodu se skládá ze dvou částí:

- ze základní výměry (2.170 Kč pro rok 2010);
- z procentní výměry.

Výše procentní výměry sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti (6).

1.2.2.6 Souběh nároků na důchody a jejich výplaty

Pokud jde o souběh nároků na výplatu přímých důchodů, je možné pobírat vždy jen jeden, a to ten vyšší. Je-li výše těchto důchodů stejná, vyplácí se důchod, který si oprávněný zvolil.

Pro úpravu při souběhu výplat důchodů přímých s pozůstalostními nebo pozůstalostních důchodů navzájem platí zásada, že nejvyšší důchod se vždy vyplácí v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry. Jedinou výjimkou z této zásady je souběh dvou sirotčích důchodů u oboustranně osiřelého dítěte, kdy se vyplácí vyšší sirotčí důchod v plné výši (základní i procentní výměra) a nižší důchod se vyplácí ve výši celé procentní výměry (12).

1.3 Mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení

Mezinárodní smluvní dokumenty o sociálním zabezpečení jsou tradičním, běžně používaným prostředkem koordinace v oblasti sociálního zabezpečení. Jejich základním smyslem je zajistit práva osob, které migrují mezi dvěma smluvními státy.

Druhy mezinárodních smluv

Dvoustranné smlouvy o sociálním zabezpečení lze dělit na tři typy:

Proporcionální smlouvy – jsou založeny na principu rovného zacházení, jediného pojištění, sčítání dob pojištění a výplaty dávek do druhého smluvního státu.

Princip rovného zacházení obsažený ve smlouvách stanoví, že při používání právních předpisů jednoho smluvního státu budou občané druhého smluvního státu, na něž se daná smlouva vztahuje, postaveni naroveň občanům prvního smluvního státu. Toto rovné postavení se týká nejen práv, ale i povinností.

Princip jediného pojištění se týká určení legislativy, která bude používána. Je pravidlem, že na výdělečně činné osoby se vztahují právní předpisy toho státu, na jehož území vykonává daná osoba výdělečnou činnost. Takto určená legislativa se týká poskytování dávek i placení pojistného.

Princip sčítání dob pojištění se uplatní v případě, kdy je nárok na dávku podmíněn získáním určité doby pojištění. Mohlo by se totiž stát, že osoba, která

pracovala ve dvou státech, by ani v jednom státě nezískala potřebnou dobu pojištění. Proto v případech, kdy je to nutné, se přihlíží i k době pojištění získané ve druhém smluvním státě.

Princip výplaty dávek do druhého smluvního státu znamená, že dávky nesmí být kráceny, měněny, zastaveny nebo odňaty z důvodu pobytu oprávněné osoby na území jiného smluvního státu, v němž má sídlo instituce zodpovědná za výplatu těchto dávek.

Pro posuzování nároku na dávky důchodového pojištění platí, že každý ze smluvních států přiznává a vyplácí důchod odpovídající pouze vlastní době pojištění.

Tyto smlouvy Česká republika uzavřela s: Bulharskem, Francií, Chile, Chorvatskem, Izraelem, bývalou Jugoslávií (ve vztahu k Makedonii, Slovinsku, Bosně a Hercegovině, Srbsku a Černé Hoře), Japonskem, Kanadou, Koreou, Kyprem, Litvou, Lucemburskem, Maďarskem, Německem, Polskem, Quebecem, Rakouskem, Rumunskem, Španělskem, Švýcarskem, Tureckem a USA.

Teritoriální smlouvy – vycházejí z principu trvalého pobytu pojištěnce. Znamená to, že dávku přiznává ten stát, ve kterém má žadatel ke dni vzniku nároku trvalý pobyt. Např. v případě důchodů tento stát vyplácí důchod i za dobu zaměstnání (pojištění) získanou ve druhém smluvním státě. Dojde-li ke změně trvalého pobytu důchodce do druhého smluvního státu, převezme tento stát závazky prvního smluvního státu. Na teritoriálním principu byla založena pouze smlouva s bývalým SSSR. Jedná se o smlouvu z historického a věcného hlediska již překonanou, neodpovídající běžným standardům koordinace sociálního zabezpečení. (Platnost smlouvy byla ve vztahu k Ruské federaci ukončena dnem 31. 12. 2008. S Ruskou federací vede ČR jednání o uzavření nového, moderního smluvního dokumentu proporcionálního typu)

Kombinované smlouvy (proporcionální s teritoriálním prvkem) - jedná se o smlouvy se Slovenskem a Ukrajinou. Teritoriální prvek je obsažen v ustanoveních týkajících se hodnocení dob pojištění získaných k určitému datu (v případě československé smlouvy ke dni zániku československé federace, u smlouvy s Ukrajinou ke dni vstupu smlouvy v platnost). Tyto doby pojištění jsou hodnoceny jen jedním smluvním státem bez ohledu na to, ve kterém ze smluvních států byly získány. Pokud

jde o doby pojištění po tomto datu, ty jsou již hodnoceny podle zásady proporcionality, tj. státem, na jehož území byly skutečně získány.

Ne všechny bilaterální smlouvy se však vztahují na celou oblast sociálního zabezpečení. Takovými **specifickými smlouvami** jsou:

- smlouva s Nizozemím z roku 2001, která upravuje pouze export dávek sociálního pojištění
- vládní dohoda mezi ČSSR a USA z roku 1968, která zajišťuje pouze vzájemnou výplatu důchodů mezi ČR a USA
- mezivládní Dohoda o vypořádání důchodových nároků mezi ČSSR a Řeckem z roku 1985, tato smlouva řeší důchodové nároky tzv. řeckých reemigrantů.

Při rozhodování o nároku na důchod v případě, že osoba získala doby pojištění v ČR a v některém ze smluvních států, se posuzuje nárok na důchod nejen podle českých vnitrostátních předpisů, ale současně i podle mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení, kterou ČR s příslušným státem uzavřela. Způsob řízení závisí na typu smlouvy (proporcionální, teritoriální, kombinované) a na tom, zda žadatel o důchod žije na území ČR nebo na území smluvního státu, zda jsou splněny podmínky nároku podle českých vnitrostátních předpisů nebo jenom s přihlédnutím k době pojištění získané v druhém smluvním státě, a na dalších skutečnostech, které jsou v jednotlivých smlouvách specifikovány rozdílně (4).

1.4 Koordinace sociálního zabezpečení v EU

Vnitřní trh EU je definován článkem 14 Smlouvy o Evropském společenství (dále jen „ES“ jako oblast bez vnitřních hranic, ve které je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

Svoboda pohybu osob, která je pro koordinaci sociálního zabezpečení rozhodující, vychází z článku 48 a 49 Římské smlouvy zakládající EHS. Ty přiznávají občanům členských států právo pracovat kdekoli v rámci Společenství.

1.4.1 Principy koordinace

Koordinace je založena na čtyřech základních principech, které pro migrující osoby znamenají:

- *rovné zacházení*, tzn. migrující osoby užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu;
- *aplikaci právního řádu jediného státu*, která spočívá v tom, že migrující osoba může podléhat právním předpisům pouze jednoho členského státu;
- *sčítání dob pojištění*, které má velký význam v důchodovém pojištění, neboť pro získání nároku na důchod lze přihlídnout k dobám pojištění získaným v jiných členských státech;
- *zachování nabytých práv*, z čehož vyplývá, že migrující osoby mají nárok na výplatu důchodu nejenom ve státě, kde získaly na něj nárok, ale od kteréhokoliv jiného členského státu (13).

1.4.2 Věcný rozsah koordinace

Předpisy Společenství o sociálním zabezpečení se týkají všech národních právních předpisů členských států, jejichž předmětem jsou:

- dávky v nemoci a mateřství,
- dávky v invaliditě, ve stáří a dávky pozůstalým,
- dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání
- pohřebné,
- dávky v nezaměstnanosti,
- rodinné dávky (19).

Jde o taxativní výčet dávek, které spadají do věcného rozsahu nařízení Rady (EHS) č. 1408/71. Právní předpisy týkající se těchto dávek mohou obsahovat všechny obecné i zvláštní systémy sociálního zabezpečení, příspěvkové i nepříspěvkové (22).

1.4.3 Osobní rozsah koordinace

Osobní rozsah nařízení č. 1408/71 je zásadní otázkou pro rozhodování, má-li se v daném případě uplatnit koordinační mechanismus EU. Zjednodušeně lze říci, že ochrana předpisů Společenství se vztahuje na:

- občany členského státu EU, EHP a Švýcarska
- osoby bez státní příslušnosti a uprchlíky, pokud bydlí v členském státě EU
- rodinné příslušníky a pozůstalé výše zmíněných osob bez ohledu na státní příslušnost (ochrana je však omezena na práva, která lze odvodit z práv příslušného pracovníka, důchodce, studenta ...) (19).

1.4.4 Institucionální zajištění vstupu České republiky do EU

Vstupem České republiky do Evropské unie je právo Evropských společenství týkající se sociálního zabezpečení osob, tj. nařízení Rady č. 1408/71, nařízení Rady č. 574/72 a nařízení Rady č. 859/2003, vnitrostátní právní úpravě nadřazeno.

Institucionálně jsou v České republice koordinační pravidla EU zajišťována tak, že pro poskytování *věcných dávek* (zdravotní péče) *v případě nemoci a mateřství* jsou osoby pojištěny u některé z existujících zdravotních pojišťoven. *Peněžité dávky*, jejichž účelem je náhrada příjmu v době *nemoci nebo mateřství*, spadají do působnosti ČSSZ. Česká správa sociálního zabezpečení je (s výjimkou platnou pro příslušníky ozbrojených složek) kompetentní institucí jak pro poskytování *peněžitých dávek z nemocenského pojištění*, tak i z *důchodového pojištění* (dávky při vzniku invalidity, ve stáří a při úmrtí živitele dávky pozůstalostní). V českém systému neexistuje dosud samostatné odvětví úrazového pojištění. Při *pracovních úrazech a nemocech z povolání* se tedy poskytují stejné dávky jako při nemocech z obecných příčin a ze stejných soustav. *Pohřebné a rodinné dávky* spadají do systému dávek státní sociální podpory. O těchto dávkách rozhodují místně příslušné úřady státní sociální podpory, jimiž jsou úřady práce a v hlavním městě Praze úřady městských částí. *Dávky v nezaměstnanosti* poskytují příslušné úřady práce (27).

1.4.5 Provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72 v oblasti důchodového pojištění

V oblasti důchodů zvláště vynikají základní obecné principy koordinace o rovném zacházení, jediném pojištění v dané době, sčítání dob pojištění získaných v různých obdobích v různých státech a o vývozu dávek (18).

1.4.5.1 Určení státu pojištění

Jestliže osoby migrují za prací po státech EU, je nutné vědět, ve kterém státě budou pojištěny, jelikož osoby kryté nařízením Rady (EHS) č. 1408/71 podléhají právním předpisům jen jednoho členského státu. Účast migrujícího pracovníka na důchodovém pojištění se řídí právními předpisy o sociálním zabezpečení toho členského státu, které byly určeny jako příslušné v souladu s nařízením. Podle příslušných právních předpisů se odvádí pojistné a v souladu s nimi jsou vypláceny dávky (7).

1.4.5.2 Starobní důchody

Starobní důchod představuje pro většinu lidí jednu z nejdůležitějších dávek ze systému sociálního zabezpečení. Následující principy se týkají osob, které pracovaly v jednom státě a následně odešly pracovat do jiného členského státu

V každé ze zemí, kde byla osoba pojištěna, jsou její záznamy o pojištění uchovávány až do doby, kdy dosáhne důchodového věku. Zaplacené příspěvky se nepřevádějí do jiné země ani nejsou této osobě při skončení pojištění v dané zemi vyplaceny.

Každá země, kde byla osoba pojištěna alespoň po dobu jednoho roku, jí musí vyplácet starobní důchod, jakmile tato osoba dosáhne věkové hranice pro vznik nároku na důchod. Například pokud osoba pracovala ve třech zemích, bude po dosažení důchodového věku dostávat tři starobní důchody. Toto řešení zaručuje, že

nikdo nebude znevýhodněn z důvodu, že pracoval v několika zemích. Žádné příspěvky nepřijdou nazmar, nabytá práva budou ochráněna a každá země vyplatí důchod odpovídající délce doby pojištění na jejím území.

V případech, kdy pojištění v daném státě trvalo kratší dobu než jeden rok, je výpočet odlišný. Tyto doby se neztrácí. Převezmou je další členské státy, ve kterých byl žadatel pojištěn a započítají je do celkové doby pojištění při výpočtu teoretické výše dávky.

Pro získání nároku na starobní důchod podle koordinačních nařízení se berou v úvahu též doby pojištění nebo bydlení získané podle právních předpisů jiného členského státu před vstupem do EU.

Starobní důchod bude vyplácen bez ohledu na to, kde žadatel v rámci EU či EHP právě bydlí nebo pobývá, a to bez jakýchkoli snížení, úprav nebo pozastavení. To se vztahuje nejen na bývalé „migrující pracovníky“, ale také na všechny důchodce bydlící v jiném státě.

Způsob výpočtu starobního důchodu

V případě, že *osoba byla pojištěna pouze v jedné zemi*, se starobní důchod vypočítá podle právních předpisů této země přesně stejným způsobem, jako pro její státní příslušníky. Nezáleží na tom, zda v době, kdy pojištěnec dosáhne důchodového věku, v této zemi bydlí či nebydlí.

V případě, že *osoba byla pojištěna ve více zemích*, dostane migrující pracovník důchod z každého státu, kde byl pojištěn alespoň jeden rok. Výše těchto důchodů bude odpovídat dobám pojištění získaným v každém z těchto států. Nejprve se vypočítá výše důchodu, která by náležela, kdyby všechny doby pojištění oznámené zahraničním nositelem pojištění, k nimž lze přihlédnout, byly získány podle právních předpisů státu, který dávku přiznává (*tzv. teoretická výše důchodu*). Následně se výsledná teoretická výše důchodu *dílčí*, tzn., že se sníží tak, aby odpovídala poměru délky dob pojištění získaných podle právních předpisů státu, který dávku vypočítává ke dni, od něhož se důchod přiznává, k celkové době pojištění získané ve všech členských státech (28).

Věková hranice pro odchod do důchodu

Systémy sociálního zabezpečení členských států nejsou harmonizované. Věková hranice pro vznik nároku na důchod se v různých zemích EU liší. Orientační tabulka viz příloha č. 1, pro závazné informace je třeba obracet se vždy na nositele pojištění v konkrétním členském státě.

1.4.5.3 Dávky v invaliditě

Systémy, které v zemích EU a EHP pokrývají riziko invalidity jsou značně různorodé. V zásadě je však možné rozlišit dva hlavní typy těchto systémů.

V prvním systému se invalidní důchody vypočítávají podobě jako starobní důchody, tj. výše důchodu je závislá na době pojištění. Čím déle trvalo pojištění před tím, než se osoba stala invalidní, tím vyšší bude přiznaný invalidní důchod. K přiznání invalidního důchodu tohoto typu není nutné, aby byla osoba pojištěna v době, kdy se stane invalidní. I v případě, že přestala pracovat několik let před tím, než se stala invalidní, bude mít nárok na invalidní důchod na základě předchozí doby pojištění.

V rámci druhého systému je výše invalidního důchodu nezávislá na době pojištění. Nárok na invalidní důchod vzniká ve stejné výši, ať doba pojištění trvala pět, deset či dvacet let pojištění před tím, než se osoba stala invalidní. K přiznání důchodu je však nezbytné, aby osoba byla pojištěna v době, kdy se stane invalidní. Pokud by například přestala pracovat i pouze velmi krátce před tím, než došlo k její invaliditě, nebude mít na invalidní důchod nárok. (Státy s tímto systémem jsou uvedeny v příloze IV části A nařízení Rady č. 1408/71 – Belgie, Nizozemí, Francie, Velká Británie, Irsko, Španělsko, Estonsko a Lotyšsko) (28).

Tento zásadní rozdíl mezi národními systémy invalidního pojištění způsobuje, že evropská koordinace v této oblasti je obtížná, avšak realizuje zásadní záměr Společenství, tj. zajistit, aby se migrující pracovník, pokud se stane invalidním, nedostal do postavení, které by pro něj bylo méně výhodné, než jaké by bylo postavení invalidní osoby, která vždy žila a pracovala pouze v jedné zemi.

V ČR platí první systém,, kde výše dávky závisí na době pojištění. Výjimku představuje invalidní důchod v mimořádných případech podle § 42 zdp. (tzv. invalidní důchod z mládí), který je dávkou druhého systému a je uveden v Příloze IV části A nařízení Rady č. 1408/71).

Instituce státu, kde pojištěnec žádá o důchod, vezme v úvahu doby pojištění nebo bydlení, které byly splněny podle právních předpisů kteréhokoli jiného členského státu, pokud je to nezbytné pro přiznání nároku na dávku. (*pravidlo sčítání dob pojištění*)

Má-li žadatel nárok na invalidní důchod, bude mu vyplácen bez ohledu na to, kde v EU nebo v EHP bydlí nebo dočasně přebývá. Pokud byl žadateli přiznán nárok na invalidní důchod v jednom státě a on bydlí nebo dočasně pobývá v jiném státě, bude nezbytné administrativní kontroly a lékařské prohlídky provádět instituce v místě jeho bydliště nebo pobytu. Je-li to však možné s ohledem na jeho momentální zdravotní stav, může být vyzván, aby se k lékařské prohlídce dostavil do státu, který jeho důchod vyplácí.

Způsob výpočtu invalidního důchodu může být rozdílný a odpovídá následujícím situacím:

Pokud žadatel byl pojištěn pouze v jedné zemi, bude jeho invalidní důchod vypočítán podle právních předpisů této země. Pokud byla osoba před vznikem invalidity pojištěna ve více státech, může nastat několik různých situací.

V případě, že *osoba byla pojištěna pouze ve státech, kde výše důchodu závisí na délce dob pojištění*, bude daná osoba dostávat důchod zvlášť od každého z těchto států. Výše každého z přiznaných důchodů bude odpovídat dobám pojištění splněných v tom státě, od kterého je jednotlivý důchod pobírán (tzv. dílčí důchod).

Pokud *osoba byla pojištěna pouze v zemích, kde výše důchodu nezávisí na délce dob pojištění*, bude důchod vyplácet stát, ve kterém trvalo pojištění v době vzniku invalidity. Na plnou výši důchodu existuje nárok i v případě, že v dané zemi trvalo pojištění jen po krátkou dobu (např. jeden rok). Na druhé straně nebude existovat žádný nárok na důchod z ostatních zemí, kde byla daná osoba dříve pojištěna.

V případě, že *osoba byla nejprve pojištěna ve státě, kde výše invalidního důchodu závisí na dobách pojištění a následně ve státě, kde na nich nezávisí*, bude pobírat dva důchody, jeden od prvního státu, a to podle dob pojištění splněných podle jeho právních předpisů, a druhý od státu, kde byl pojištěn v době, kdy se stal invalidním. (V praxi často dochází k situaci, že daná osoba nedostane od druhého státu invalidní důchod v plné výši, ale pouze snížený důchod, protože druhý stát přihlédne k důchodu, který dostává od prvního státu – je to z důvodu, aby migrující pracovníci nebyli zvýhodňováni nad rámec práv, které mají občané daného státu.)

Pokud *osoba byla nejprve pojištěna ve státě, kde výše invalidního důchodu nezávisí na dobách pojištění, a následně ve státě, kde na nich závisí*, bude pobírat dva oddělené důchody v poměru dob pojištění získaných v daných členských státech.

Rozhodování o stupni invalidity provádí každý členský stát samostatně bez ohledu na posouzení ostatních členských států. Právě tento způsob, může představovat pro dotčené osoby potenciální problém. Velké rozdíly mezi národními kritérii pro určování stupně invalidity mohou mít dalekosáhlé důsledky vzhledem k tomu, že výše důchodu většinou na stupni invalidity závisí (20,28).

1.4.5.4 Vdovské a vdovecké důchody

Obecně platí pro důchody pozůstalých manželů stejná pravidla jako pro invalidní a starobní důchody.

Důchody musí být vypláceny bez jakýchkoli snížení, úprav nebo pozastavení, bez ohledu na to, kde pozůstalý manžel v EU nebo EHP bydlí. Pokud byl zesnulý zaměstnán, nebo byl samostatně výdělečně činný, důchod pozůstalého manžela se vypočítává podle stejných zásad, které by se uplatnily přímo na pojištěnou osobu. Pokud byl zesnulý důchodce, vypočítává se důchod pozůstalého manžela podle příslušných národních právních předpisů. Pobíral-li důchodce důchody podle právních předpisů dvou nebo více států, vznikne i manželce (manželce) nárok na vdovský nebo vdovecký důchod na základě těchto předpisů (20,28).

1.4.5.5 Sirotčí důchod

Sirotkovi nárok na sirotčí důchod po osobě, která byla pojištěna podle právních předpisů jen jednoho státu, vznikne podle právních předpisů tohoto státu, bez ohledu na to, kde v EU nebo EHP bydlí.

Po osobě, která byla pojištěna podle právních předpisů dvou nebo více členských států, vznikne sirotkovi zpravidla nárok na poměrné důchody vypočtené podle právních předpisů těchto členských států. Stanovení konkrétní výše sirotčího důchodu je vzhledem k rozdílným národním úpravám značně komplikované (20,28).

1.4.5.6 Uplatňování nároků na dávky důchodového pojištění

Z hlediska uplatňování nároků a řízení o dávkách důchodového pojištění plní rozhodující roli tzv. prošetřující instituce. Ta zodpovídá za koordinaci postupu v řízení o dávce mezi všemi členskými státy, kde osoba byla pojištěna. Zároveň zodpovídá za vydání konečného rozhodnutí (E 211) shrnujícího vydaná rozhodnutí všech zúčastněných států.

Podle článku 41 nařízení Rady č. 574/72 s odkazem na čl. 36 prošetřující institucí je:

- instituce státu trvalého bydliště, pokud je (byl) žadatel pojištěn podle právních předpisů tohoto státu,
- instituce, u které je (byl) žadatel naposledy pojištěn (v ostatních případech).

Obecně platí, že žadatel může podat svou žádost o důchod v kterémkoli členském státě. Ve smyslu čl. 36 odst. 4 nařízení Rady č. 574/72 se žádost o dávku předložená instituci jednoho členského státu považuje za žádost o obdobnou dávku ve všech členských státech, ve kterých byl žadatel pojištěn. To neplatí v případě žadatele o starobní důchod, který výslovně požádá o odklad přiznání dávky v některém z těchto států. Ve smyslu čl. 36 odst. 1 nařízení Rady č. 574/72 by měl žadatel předložit žádost o důchod u instituce státu trvalého bydliště. V takovém případě bude tato instituce prošetřující institucí v případě, že žadatel je (nebo někdy byl) pojištěn podle právních předpisů tohoto státu.

Jestliže žadatel ve státě trvalého bydliště pojištěn nikdy nebyl, předá instituce tohoto státu žádost instituci členského státu, jehož právním předpisům žadatel podléhal naposled. Datum, kdy žadatel předložil svou žádost instituci státu trvalého bydliště, se bude považovat za datum uplatnění žádosti u prošetřující instituce.

V případech, kdy žadatel trvale bydlí na území státu, který není členským státem, předloží svou žádost přímo prošetřující instituci, tj. instituci toho členského státu, jehož právním předpisům naposledy podléhal (21).

1.4.5.7 Formuláře k provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a nařízení Rady (EHS) č. 574/72

K zajištění operativního, a pro žadatele co nejsnadnějšího postupu při uplatnění žádosti o dávky, byla vyvinuta soustava specifických formulářů (tzv. e-formulářů), které mají zajistit rychlou a účinnou komunikaci mezi institucemi sociálního zabezpečení, na něž se vztahují ustanovení Společenství. Uvedené formuláře obsahují požadavky na všechny informace, které jsou třeba pro stanovení jednotlivých dávek a prokázání konkrétních nároků. Tyto formuláře vypracovala Administrativní komise pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků a jsou k dispozici ve všech oficiálních jazycích členských států.

E-formuláře si občan nevyplňuje sám, ale vydává mu je kompetentní instituce buď přímo nebo na základě předložené žádosti. Některé e-formuláře jsou určeny pouze pro výměnu informací mezi institucemi různých států (28).

V případě dávek důchodového pojištění se jedná o tyto formuláře:

Formulář E 201 – Potvrzení týkající se sčítání dob pojištění nebo dob bydlení

Formulář E 202 – Posouzení žádosti o starobní důchod

Formulář E 203 – Posouzení žádosti o pozůstalostní důchod

Formulář E 204 – Posouzení žádosti o invalidní důchod

Formulář E 205 – Potvrzení týkající se historie pojištění

Formulář E 207 – Potvrzení týkající se historie osobního pojištění

Formulář E 210 – Oznámení o rozhodnutí ve věci žádosti o důchod

Formulář E 211 – Shrnutí rozhodnutí

Formulář E 213 – Podrobná lékařská zpráva (5).

1.4.6 Změny související s účinností nařízení EP a Rady (ES) č. 883/2004 a prováděcího nařízení č. 987/2009

Dne 1. května 2010 vstoupí v účinnost nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, a nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004. Současně se však i nadále budou aplikovat nařízení č. 1408/71 a prováděcí nařízení č. 574/72 a to ve vztahu k:

- státům EHP – *Island, Lichtenštejnsko, Norsko*
- Švýcarsku
- osobám ze třetích států – dosud totiž nebyl schválen předpis, který by nahradil nařízení Rady (ES) č. 859/2003, kterým se rozšířilo používání ustanovení nařízení č. 1408/71 a nařízení č. 574/72 na občany třetích zemí.

Původním záměrem bylo nahradit stávající koordinační nařízení podstatně jednodušší úpravou, která by reflektovala jak vývoj v oblasti koordinace systémů sociálního zabezpečení, tak i klíčové rozsudky Evropského soudního dvora. Realita je však taková, že nová právní úprava mnoho proklamovaných zjednodušení nezaznamenala. Je to způsobeno především záměrem tvůrců postihnout a ošetřit co možná největší množství potencionálních situací.

Nadále zůstávají v platnosti čtyři koordinační principy, a to:

- rovnost nakládání a zákaz diskriminace (*Princip rovného zacházení byl široce precedenčně interpretován Evropským soudním dvorem jakožto zakazující nejen formy otevřené (přímé) diskriminace z důvodů státní příslušnosti, ale i skryté (nepřímé) formy diskriminace – pravidla navenek neutrální, nicméně prakticky znevýhodňující občany jiných států*)
- aplikace právního řádu jednoho státu
- sčítání dob pojištění (agregace dob)

- zachování nabytých práv (výplata dávek do ciziny, export dávek)

Novým principem je tzv. *asimilace faktů* (čl. 5 nařízení č. 883/2004). Právní účinky, které jsou vnitrostátním právem připisovány výskytu určitých skutečností nebo událostí, je členský stát povinen vzít v úvahu též tehdy, jestliže nastaly nebo se udály v kterémkoli jiném členském státě.

Z hlediska věcného rozsahu koordinace zůstávají všechny dosavadní druhy dávek (dávky v nemoci, dávky v mateřství, dávky v invaliditě, dávky ve stáří, pozůstalostní dávky, dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání, pohřebné, dávky v nezaměstnanosti, rodinné dávky). Oproti předchozí právní úpravě byly do věcné oblasti působnosti nařízení dodány *otcovské dávky* (jako ekvivalent dávek v mateřství) a *předdůchodové dávky* (specifické dávky svou povahou blízké dávkám v nezaměstnanosti, které se poskytují osobám, které se blíží důchodovému věku, ale na důchod ještě nemají nárok – nejedná se o předčasné starobní důchody v ČR).

Osobního rozsah stávajícího nařízení se rozšířil fakticky na všechny osoby včetně *neaktivních*. Toto je důležité zejména z hlediska nároků na věcné dávky, tj. na zdravotní péči. Dávek v působnosti ČSSZ se toto rozšíření osobního rozsahu nedotkne.

V oblasti důchodového pojištění žádné převratné změny nenastaly. Koordinační úprava invalidních, starobních i pozůstalostních důchodů obsažená v nařízení č. 883/2004 je do velké míry podobná předchozí úpravě uvedené v nařízení č. 1408/71. Došlo však ke změně terminologie, kdy národní plný důchod se v nařízení č. 883/2004 označuje pojmem „*nezávislá dávka*“ a dílčí důchod pojmem „*poměrná dávka*“.

Nově se na komunitární úrovni objevuje úprava zápočtu dob péče o dítě migrujících osob (17).

Z hlediska administrativy je výrazným pokrokem také elektronická výměna dat. V praxi se při provádění nových nařízení budou používat tzv. strukturované elektronické dokumenty (SED) a přenositelné dokumenty (PD). K zahájení elektronické výměny dat nedojde okamžitě po účinnosti nových nařízení, je stanoveno přechodné období v délce 2 let. Tzv. „ELEKTRONIZACE“ by měla výrazně zrychlit a zpřehlednit žádosti klientů a zároveň napomoci i úřadům v jejich správném posouzení (9).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Po teoretické části, která si kladla za cíl nastínit problematiku důchodového pojištění, a to jak na úrovni vnitrostátních právních předpisů, dle bilaterálních smluv o sociálním zabezpečení uzavřených ČR a především při aplikaci koordinačních nařízeních EU, se nyní pozornost obrátí ke konkrétní praxi.

Jako cíl výzkumu jsem si stanovila:

- zmapovat, zda a jakým způsobem se rozšířila právní ochrana tzv. migrujících osob v oblasti důchodového pojištění v souvislosti se vstupem ČR do EU, a dále pak
- porovnat postupy související s řízením o přiznání dávek důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU.

2.2 Výzkumné otázky

Byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1) *Vůči kolika státům se rozšířila právní ochrana migrujících osob v oblasti důchodového pojištění vstupem ČR do EU?*
- 2) *Jakým způsobem se rozšířila právní ochrana migrujících osob v oblasti sociálního zabezpečení vstupem ČR do EU?*
- 3) *Došlo vstupem ČR do EU k nárůstu činností zajišťovaných ČSSZ?*
- 4) *Jakým způsobem se uplatňuje nárok na dávky důchodového pojištění v případě, že ČSSZ je tzv. prošetřující institucí?*
- 5) *Jaké se uplatňují postupy v řízení o dávkách důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU?*
- 6) *Má vliv na dobu trvání důchodového řízení skutečnost, že žadatel získal nějakou dobu pojištění na území jiného státu než je ČR?*

3 METODIKA

Ve své práci jsem zvolila k získání potřebných informací a dosažení stanovených cílů *kvalitativní výzkum*. Použila jsem *metodu studia (analýzy) dokumentů*.

Kvalitativní výzkum – přistupuje ke zkoumaným jevům se snahou popsat je v jejich jedinečnosti. Kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry (11).

Charakteristika použité metody:

Analýza (studium) dokumentů – rozbor jakýchkoliv dokumentů (úřední statistiky, úřední spisy, zákony apod.), které nebyly vytvořeny za účelem prováděného výzkumu (8). Umožňuje využití dat, která již byla někým shromážděna (14). K typickým technikám této metody patří obsahová analýza a sekundární analýza dat.

Na základě analýzy primární dokumentace týkající se důchodového pojištění, a to zejména vnitrostátních právních předpisů, mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení, koordinačních nařízení EU a statistických údajů ČSSZ, byla provedena analýza, syntéza a komparace získaných dat.

4 VÝSLEDKY

V této části se zaměřím na vyhodnocení výsledků analýzy (studia) dokumentů. Veškeré informace byly získány z písemných a elektronických dokladů. Příklady, které uvádím, jsem vypracovala samostatně, na základě praktických zkušeností, které jsem získala při provádění důchodové agendy na ČSSZ, pracoviště České Budějovice.

4.1 Interpretace výsledků

4.1.1 Výsledky k výzkumné otázce č. 1

Cílem první výzkumné otázky bylo *zmapovat, zda (vůči kolika státům) se rozšířila právní ochrana migrujících osob v oblasti důchodového pojištění vstupem ČR do EU.*

Ke dni 30.4.2004, tj. před vstupem ČR do EU, byla v oblasti důchodového pojištění zajištěna právní ochrana migrujících osob mezi ČR a dalšími 24 státy, se kterými uzavřela ČR bilaterální smlouvy o sociálním zabezpečení. Tyto smlouvy byly proporcionálního, teritoriálního i kombinovaného typu.

Po vstupu ČR do EU smlouvy se státy, které již jsou členskými státy EU (*Francie, Německo, Rakousko, Lucembursko, Nizozemí, Španělsko*) a smlouvy s přistupujícími státy (*Slovinsko, Slovensko, Polsko, Kypr, Litva, Maďarsko*) neztrácí svou platnost, ale neaplikují se (s výhradou přesně stanovených výjimek dohodnutých s EU) vzhledem k tomu, že platí nařízení Rady (EHS) č. 1408/1971 a č. 574/1972, tzv. koordinační nařízení. Tato nařízení upravují nároky z oblasti sociálního pojištění obdobně jako bilaterální smlouvy proporcionálního typu.

Přehled dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení sjednaných ČR znázorňuje tabulka 1.

Tabulka 1 - Přehled dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení sjednaných ČR

Smluvní stát	Datum podpisu	Vstup v platnost	Sbírka zákonů (Sb.m.s.)
Bosna a Hercegovina	22.5.1957	1.12.1957	3/1958 Sb.
Bulharsko *	25.11.1998	1.1.2000	2/2000 Sb. m. s.
Černá Hora	17.1.2002	1.12.2002	130/2002 Sb. m. s.
Francie *	12.10.1948	1.7.1949	215/1949 Sb.
Chile	7.12.2000	1.3.2004	23/2004 Sb. m. s.
Chorvatsko	22.1.1999	1.7.2000	82/2000 Sb. m. s.
Izrael	16.7.2000	1.7.2002	73/2002 Sb. m. s.
Japonsko	21.2.2008	1.6.2009	41/2009 Sb. m. s.
Kanada	24.5.2001	1.1.2003	1/2003 Sb. m. s.
Korea	14.12.2007	1.11.2008	80/2008 Sb. m. s.
Kypr *	19.1.1999	1.3.2000	106/2000 Sb. m. s.
Litva *	27.5.1999	1.8.2000	136/2000 Sb. m. s.
Lucembursko *	17.11.2000	1.3.2002	18/2002 Sb.
Maďarsko *	30.1.1959	1.12.1959	21/1960 Sb.
Makedonie	7.10.2005	1.1.2007	2/2007 Sb. m. s.
Německo *	27.7.2001	1.9.2002	94/2002 Sb. m. s.
Nizozemí *	30.5.2001	1.9.2002	93/2002 Sb. m. s.
Polsko *	5.4.1948	1.10.1948	261/1948 Sb.
Quebec	19.2.2002	1.11.2003	124/2003 Sb. m. s.
Rakousko *	20.7.1999	1.7.2001	55/2001 Sb. m. s.
Rumunsko *	24.9.2002	1.3.2004	25/2004 Sb. m. s.
Rusko	2.12.1959	1.7.1960	116/1960 Sb. m. s.
		platnost skončila 31.12.08	4/2009 Sb. m. s.
Slovensko *	29.10.1992	1.1.1993	228/1993 Sb.
Slovinsko *	22.5.1957	1.12.1957	3/1958 Sb.
Srbsko	17.1.2002	1.12.2002	130/2002 Sb. m. s.
Španělsko *	13.5.2002	1.5.2004	52/2004 Sb. m. s.
Švýcarsko *	10.7.1996	1.11.1997	267/1997 Sb.
Turecko	2.10.2003	1.1.2005	135/2004 Sb. m. s.
Ukrajina	4.7.2001	1.4.2003	29/2003 Sb. m. s.
USA**	12.7.1968	12.7.1968	nepublikována
USA	7.9.2007	1.1.2009	85/2008 Sb. m. s.

Zdroj: ČSSZ

Vysvětlivky:

Smlouva platná k 30.4.2004

Smlouva, která vstoupila v platnost 1.5.2004 a dále

* Smlouva neztrácí svou platnost, ale neaplikuje se vzhledem k tomu, že platí nařízení Rady č. 1408/71 a č. 574/72

** Dohoda zajišťuje pouze export důchodů z jedné smluvní země do druhé

Od 1.5.2004, tj. dnem vstupu ČR do EU, se v oblasti koordinace sociálního zabezpečení začaly aplikovat koordinační nařízení také vůči dalším 15 státům EU a EHP, se kterými ČR neuzavřela bilaterální smlouvu o sociálním zabezpečení. Jsou to: *Itálie, Malta, Řecko, Estonsko, Lotyšsko, Irsko, Portugalsko, Velká Británie, Dánsko, Finsko, Island, Norsko, Švédsko, Belgie, Lichtenštejnsko.*

Z výše uvedeného vyplývá, že ČSSZ ke dni vstupu ČR do EU aplikuje koordinační nařízení vůči 27 státům Evropy.

Od 1. dubna 2006 vstoupila v platnost dohoda o volném pohybu osob mezi EU a Švýcarskem i vůči novým členským státům. Znamená to, že na Švýcarsko se v oblasti koordinace sociálního zabezpečení od tohoto data přihlíží jako k ostatním členským státům. Od 1. dubna 2006 je ČSSZ proto povinna vůči Švýcarsku aplikovat koordinační nařízení a pro výměnu informací týkajících se klientů, kteří se pohybují mezi ČR a Švýcarskem, používat evropské formuláře. Bilaterální Smlouva mezi ČR a Švýcarskou konfederací o sociálním zabezpečení ze dne 10.7.1996, která vstoupila v platnost dnem 1.7.1997 sice neztrácí svou platnost, ale počínaje dnem 1.4.2006 není aplikována v případech souběhu (konkurence) s nařízením.

Dne 1.1.2007 se *Rumunsko a Bulharská republika* staly novými členy EU. Znamená to, že oba státy v oblasti sociálního zabezpečení taktéž začaly aplikovat právní předpisy ES. Bilaterální smlouvy, které ČR s těmito státy uzavřela, neztratily svoji platnost, ale, počínaje dnem 1.1.2007, ČSSZ při provádění sociálního zabezpečení osob,

kteřé migrují nebo migrovaly mezi ČR a těmito státy, aplikuje nařizení Rady (EHS) č. 1408/71 a 574/72.

Smlouvy o sociálním zabezpečení se státy, které nejsou členy EU (*Bosna a Hercegovina, Chile, Chorvatsko, Izrael, Kanada, Makedonie, Quebec, Srbsko, Černá Hora, Turecko, Ukrajina, USA, Korea, Japonsko*), zůstávají nadále v platnosti a jsou v plném rozsahu prováděny.

V současné době je v oblasti důchodového pojištění zajištěna právní ochrana migrujících osob mezi ČR a dalšími 44 státy.

4.1.2 Výsledky k výzkumné otázce č. 2

Úkolem druhé výzkumné otázky bylo popsat *jakým způsobem se rozšířila právní ochrana migrujících osob v oblasti sociálního zabezpečení vstupem ČR do EU.*

Česká republika se 1.5.2004 stala členským státem EU. Členství s sebou přineslo i řadu změn při zajišťování nároků v oblasti sociálního zabezpečení nejen českých pojištěnců, ale i účastníků cizího pojištění. Tímto dnem se také na ČR začalo vztahovat evropské právo sociálního zabezpečení. Nejdůležitějšími právními předpisy v této oblasti jsou nařizení Rady (EHS) č. 1408/71 (o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství) a nařizení Rady (EHS) č. 574/72 (stanovující postup provádění nařizení Rady (EHS) č. 1408/71 pro důchodovou oblast), tzv. koordinační nařizení.

Koordinační nařizení jsou významným právním dokumentem, který posiluje ochranu práv migrujících osob, jež pracovaly nebo budou pracovat v některém ze států Společenství a získaly nebo získají zde doby pojištění.

Jedním ze základních principů EU je právo občanů na *volný pohyb*. Pro oblast sociálního zabezpečení z toho vyplývá povinnost členských států zacházet s migrujícími občany EU, EHP a Švýcarska stejně jako s vlastními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v různých zemích tohoto prostoru. V oblasti sociálního zabezpečení nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale pouze k jejich koordinaci. Důvodem je různorodost sociálních

systemů členských států, které jsou založeny na odlišných principech a mají i různá institucionální uspořádání. Koordinace ponechává národní předpisy beze změn, nahrazuje pouze ta národní pravidla, která jsou pro migrujícího pracovníka nebo migrující osobu samostatně výdělečně činnou nevýhodná.

Základními principy koordinace sociálního zabezpečení, které zajišťují právní ochranu migrujících osob a jimiž se v plné míře řídí i ČSSZ, jsou: rovné zacházení, aplikace právního řádu jediného státu, sčítání dob pojištění a export dávek.

Aplikací příslušných ustanovení koordinačních nařízení nemůže dojít k situaci, aby osoba byla pojištěna ve více členských státech EU, EHP a Švýcarsku zároveň či naopak v žádném z nich. Bez existence koordinačních pravidel by mohlo dojít k absenci pojištění (negativní kolize národních zákonů) v případě, pokud by osoba bydlela ve státě, kde se pojištění odvozuje ze zaměstnání, avšak současně pracovala ve státě, kde je pojištění vázáno na bydliště. Nebo naopak by mohlo dojít ke dvojímu pojištění (pozitivní kolize), pokud by osoba bydlící ve státě s teritoriálním systémem pojištění všech obyvatel pracovala ve státě pojišťujícím zaměstnané osoby.

Ve všech členských státech je nárok na některé dávky podmíněn získáním určité doby pojištění, zaměstnání nebo bydlení. Kdyby tato záležitost nebyla regulována na úrovni Společenství, mohly by tyto kvalifikační doby stavět zaměstnané a samostatně výdělečně činné migrující pracovníky do nevýhodného postavení. V důchodové oblasti má sčítání doby pojištění velký význam, jelikož je mnoho případů, kdy člověk stráví část svého pracovního života v jednom a část v jiném členském státě, a přitom nesplní předepsanou dobu pro nárok na dávku v některém z nich.

4.1.3 Výsledky k výzkumné otázce č. 3

Třetí výzkumná otázka měla zjistit, *zda vstupem ČR do EU došlo k nárůstu činností zajišťovaných ČSSZ.*

Vstupem ČR do EU došlo k výraznému nárůstu činností zajišťovaných ČSSZ, což je zřejmé ze statistiky úkonů spojených s agendou EU. A postupem let evropské agendy dále přibývá. Viz tabulka 2 a graf 1

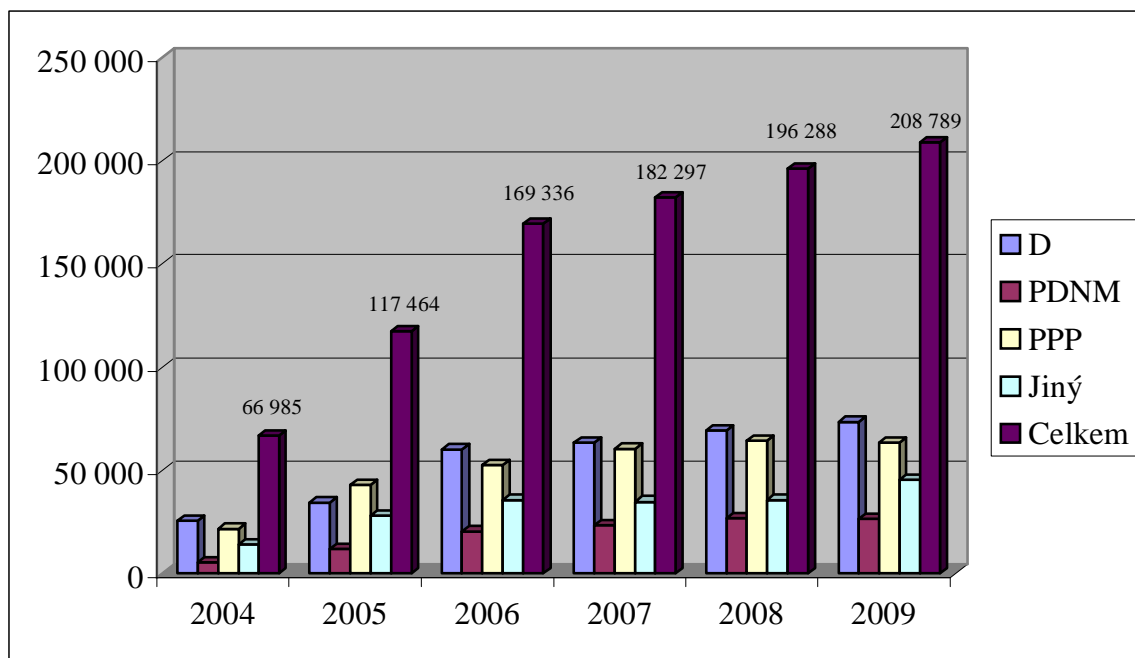
Tabulka 2 - Statistika úkonů spojených s agendou EU na ČSSZ za období od 1.5.2004 do 31.12.2009

Rok	Název pracoviště	D	PDNM	PPP	Jiný	Celkem
2004	<i>územní jednotky</i>	7 343	4 411	11 480	5 921	29 155
	<i>ústředí ČSSZ</i>	18 188	1 004	10 368	8 270	37 830
	CELKEM ČSSZ	25 531	5 415	21 848	14 191	66 985
2005	<i>územní jednotky</i>	13 624	10 328	24 642	11 370	59 964
	<i>ústředí ČSSZ</i>	20 973	1 433	18 292	16 802	57 500
	CELKEM ČSSZ	34 597	11 761	42 934	28 172	117 464
2006	<i>územní jednotky</i>	17 788	18 768	38 175	13 515	88 246
	<i>ústředí ČSSZ</i>	42 487	1 814	14 534	22 255	81 090
	CELKEM ČSSZ	60 275	20 582	52 709	35 770	169 336
2007	<i>územní jednotky</i>	19 684	21 238	48 149	13 431	102 502
	<i>ústředí ČSSZ</i>	43 739	2 079	12 473	21 504	79 795
	CELKEM ČSSZ	63 423	23 317	60 622	34 935	182 297
2008	<i>územní jednotky</i>	21 793	24 696	50 453	15 257	112 199
	<i>ústředí ČSSZ</i>	47 581	2 027	13 875	20 606	84 089
	CELKEM ČSSZ	69 374	26 723	64 328	35 863	196 288
2009	<i>územní jednotky</i>	24 979	24 377	48 221	26 081	123 658
	<i>ústředí ČSSZ</i>	48 447	2 261	15 000	19 423	85 131
	CELKEM ČSSZ	73 426	26 638	63 221	45 504	208 789

Zdroj: ČSSZ

D – důchod (starobní, invalidní, pozůstalostní); **PDNM** – peněžité dávky v nemoci a mateřství;
PPP – příslušnost k právním předpisům; **Jiný** – např. práce s formuláři, pojistné ...

Graf 1 - Statistika úkonů spojených s agendou EU na ČSSZ (celkem územní jednotky a ústředí ČSSZ) za období od 1.5.2004 do 31.12.2009

Zdroj: ČSSZ

Od 1.5.2004 do 31.12.2004 bylo na ČSSZ provedeno celkem 66 985 úkonů spojených s evropskou agendou, tj. průměrně 8 373 úkonů každý měsíc. V ústředí ČSSZ se nejvíce podání týkalo důchodové oblasti (18 188), na jejích regionálních pracovištích bylo nejvíce úkonů provedeno v oblasti přísl. k práv. předpisům (11 480).

V roce 2005 ČSSZ zaznamenala celkem 117 464 podání klientů týkajících se evropské agendy. Z hlediska předmětu podání byla v roce 2005 nejčastější oblastí příslušnost k právním předpisům (42 934) a dále důchody (34 597).

Za rok 2006 ČSSZ přijala celkem 169 336 podání klientů týkajících se evropské agendy. Z toho bylo 60 275 úkonů spojených s důchodovým pojištěním, 52 709 úkonů provedených v rámci agendy příslušnosti k právním předpisům, 20 582 úkonů se týkalo oblasti peněžitých dávek v nemoci a mateřství a 35 770 jiných úkonů (např. pojistné a práce s formuláři.)

V roce 2007 bylo provedeno celkem 182 297 úkonů spojených s agendou EU, z čehož 102 502 podání evidovaly územní jednotky ČSSZ (PSSZ, Pracoviště ČSSZ

Brno, Střední Čechy, České Budějovice, Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Ostrava), 79 795 podání evidovalo ústředí ČSSZ. V porovnání s rokem 2006 došlo k celkovému nárůstu úkonů spojených s agendou EU o 12 961 úkonů, což je o 7,65 %.

V roce 2008 bylo na ČSSZ provedeno celkem 196 288 úkonů spojených s agendou EU, tj. průměrně 16 357 úkonů každý měsíc. Na ústředí vyřizovali pracovníci jednotlivých odborů nejčastěji dotazy a žádosti v důchodové oblasti (47 581). V regionech se v tomto období lidé nejčastěji dotazovali a podávali žádosti v oblasti příslušnosti k právním předpisům (50 453).

V roce 2009 ČSSZ zaznamenala celkem 208 789 podání klientů týkajících se evropské agendy, což je o 12 501 podání více než v roce 2008. Z celkového počtu úkonů opět nejvíce převládaly úkony spojené s agendou důchodového pojištění (73 426).

4.1.4 Výsledky k výzkumné otázce č. 4

Další stanovená výzkumná otázka byla: *Jakým způsobem se uplatňuje nárok na dávky důchodového pojištění v případě, že ČSSZ je tzv. prošetřující institucí?*

ČSSZ je prošetřující institucí v případě, že:

- žadatel má trvalý pobyt v ČR a je (nebo byl) v ČR účasten pojištění,
- žadatel bydlí v jiném čl. státě, kde nebyl pojištěn a naposledy byl pojištěn v ČR,
- žadatel bydlí v nečlenském státě a byl naposledy pojištěn v ČR.

Žádost o důchod v případě, že žadatel požaduje přiznání důchodu z ČR a současně i z některého členského státu se uplatňuje prostřednictvím místně příslušné OSSZ. Žádost se sepisuje na předepsaném tiskopisu „Žádost o (starobní, invalidní, pozůstalostní) důchod“. Skutečnost, že žadatel získal dobu pojištění v některém členském státě EU/EHP či ve Švýcarsku, se uvede v příslušném oddílu tohoto tiskopisu.

Pracovník OSSZ následně se žadatelem sepíše:

- Základní přílohu k žádosti o důchod,
- Dodatečnou přílohu k žádosti o důchod dle státu, ve kterém byl žadatel pojištěn,
- formulář E 207.

Na základě těchto údajů se dále předvyplní formulář E 202 (v případě žádosti o starobní důchod), formulář E 203 (v případě žádosti o pozůstalostní důchod), E 204 (v případě žádosti o invalidní důchod).

Jde-li o žádost o invalidní důchod, předá pracovník OSSZ žadateli formulář E 213 pro účely posouzení zdravotního stavu zahraničním nositelem pojištění. Žadatel předá formulář E 213 svému ošetřujícímu lékaři, který jej po vyplnění vrátí OSSZ. Lékař referátu LPS zkontroluje správnost a úplnost vyplněného formuláře E 213 a ověří jej svými podpisem a razítkem OSSZ.

Pokud žadatel uvede, že žádá vůči některému státu (kde byl pojištěn) *odklad přiznání starobního důchodu*, poznamená se tato skutečnost rovněž v příslušném oddílu tiskopisu „Žádost o důchod“.

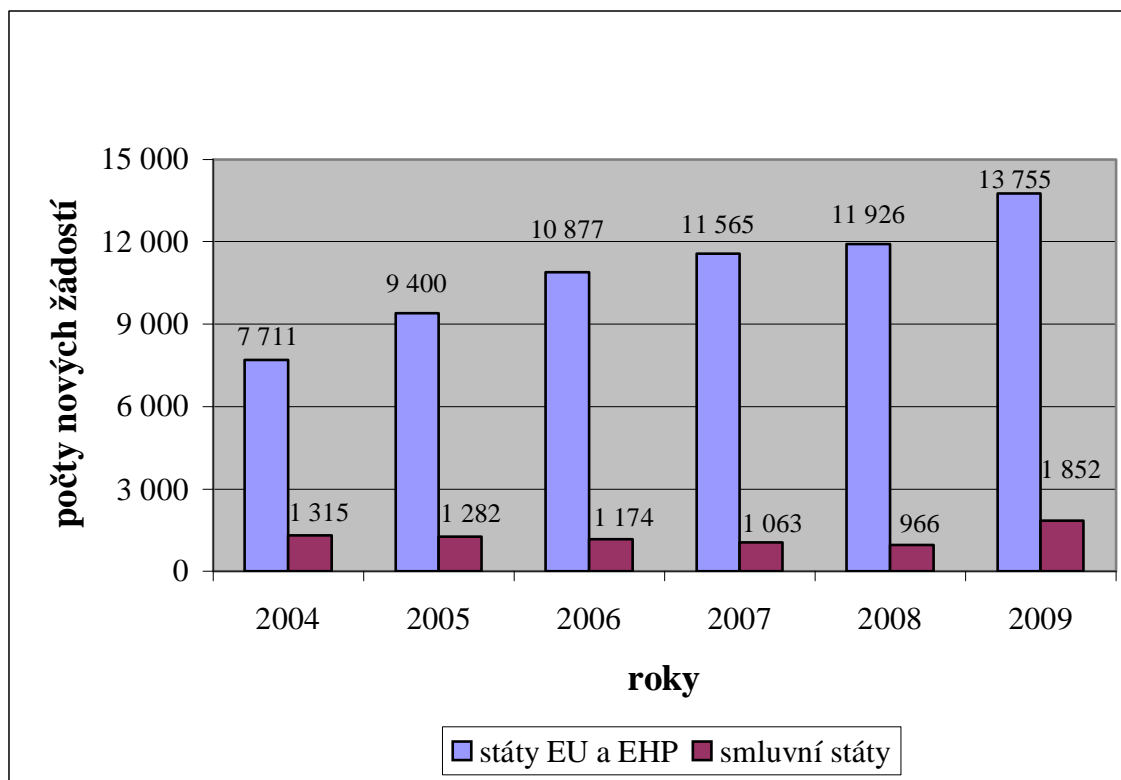
Jestliže žadatel byl pojištěn v jiném členském státě (nebo státech), přičemž v ČR *mu již byl důchod přiznán* a nyní žádá pouze o stejný nebo obdobný druh důchodu v jiném členském státě, postupuje se stejně jako v případě, že žadatel požaduje přiznání důchodu z ČR a současně i z některého členského státu, pouze v příslušném oddílu tiskopisu „Žádost o důchod“ se poznamená následující: „Žadateli již byl v ČR přiznán(druh) důchod“.

V případech, kdy je ČSSZ povinna provést v souvislosti s uplatněním žádosti o důchod v jiném členském státě přepočít českého důchodu, je třeba vyžádat od nositele pojištění příslušného členského státu potvrzení o dobách pojištění získaných žadatelem v tomto státě (formulář E 205).

Žádosti o důchod uplatněné na území ČR dle koordinačních nařízení jsou doručovány do ústředí ČSSZ, kde k nim jsou připojeny nárokové podklady z její centrální evidence a žádost je ve formě dávkového spisu postoupena na odbor rozhodování o dávkách důchodového pojištění ČSSZ, kde probíhá řízení o této dávce včetně vydání rozhodnutí.

Počty nových žádostí o důchod uplatněných dle koordinačních nařízení a bilaterálních smluv o sociálním zabezpečení došlých na ČSSZ v období let 2004 až 2009 uvádím v následujícím grafu 2 a tabulce 3 (viz příloha č. 2).

Graf 2 - Nové žádosti o důchod došlé na ČSSZ v roce 2004 - 2009

Zdroj: ČSSZ

V období od 1.5.2004 do 31.12.2004 obdržela ČSSZ celkem 7 711 nových žádostí o dávky důchodového pojištění dle koordinačních nařízeních. Tento počet zahrnuje jak žádosti uplatněné v ČR prostřednictvím OSSZ, tak žádosti uplatněné v členských státech EU prostřednictvím zahraničního nositele pojištění. Nejvíce nových žádostí uplatnily osoby, které získaly doby pojištění kromě v ČR také ve Spolkové republice Německo (2 854). Na druhém místě byly nové žádosti s vykázanou dobou pojištění ve Slovenské republice (1 995). Další významnou skupinou žadatelů byly osoby pojištěné na území Polska (1 721).

V roce 2005 vzrostl počet nových žádostí o důchod uplatněných dle koordinačních nařízeních o 1 689, což je o 22 %. Největší nárůst byl evidován u žádostí uplatněných ve vztahu k Řecku. Ze 118 žádostí uplatněných v období od 1.5.2004 do 31.12.2004 vzrostl počet žádostí na 912 uplatněných v r 2005, což je *nárůst o 673 %*.

Za rok 2006 přijala ČSSZ celkem 10 877 nových žádostí o důchod s evropským prvkem. I v dalších letech dochází k postupnému nárůstu počtu těchto žádostí, a to v roce 2007 na 11 565, v roce 2008 na 11 926 a v roce 2009 na 13 755.

V roce 2009 se změnilo pořadí států s nejvyšším počtem uplatněných žádostí. Došlo k výměně států na prvních dvou místech. Do čela se dostala Slovenská republika s počtem nových žádostí 4 761, druhé místo obsadila Spolková republika Německo (3 417), třetí místo v pořadí zůstává i nadále Polsku (2 424).

Pokud se jedná o počty nových žádostí o důchod se státy, se kterými ČR uzavřela bilaterální smlouvu o sociálním zabezpečení (*které uvádím pro srovnání*), má v období od 1.5.2004 do 31.12.2008 statistika klesající charakter (r. 2004 – 1 315 nových žádostí; r. 2005 – 1 282 NŽ; r. 2006 – 1 174 NŽ; r. 2007 – 1 063 NŽ; r. 2008 – 966 NŽ). Výjimkou je r. 2009, kdy došlo k nárůstu oproti roku 2008 o 886 na 1 852 nových žádostí. V tomto nárůstu se odráží skutečnost, že dne 1.1.2009 vstoupila v platnost bilaterální smlouva mezi ČR a USA o sociálním zabezpečení.

Nejvíce nových žádostí o důchod v r. 2009 bylo uplatněno dle bilaterální smlouvy mezi ČR a Kanadou (573). Dále ČSSZ evidovala 533 žádostí dle výše zmiňované smlouvy mezi ČR a USA. Dalším smluvním státem s vysokým počtem uplatněných žádostí byla Kanada (529).

4.1.5 Výsledky k výzkumné otázce č. 5

Cílem další výzkumné otázky bylo *porovnat postupy, které se uplatňují při řízení o dávkách důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU.*

Pokud žadatel získal pouze české doby pojištění (tzn. nikdy nebyl pojištěn podle právních předpisů jiných členských států), posuzuje se nárok na důchod výhradně podle českých právních předpisů. V tomto případě se koordinační nařízení používají pouze podpůrně. Může jít např. o situaci, kdy žadatel nežije trvale v ČR, ale v jiném členském státě a chce požádat o důchod z českého důchodového pojištění. Může se obrátit na nositele pojištění v místě trvalého bydliště, která zprostředkuje uplatnění nároku a podání žádosti u kompetentní instituce v ČR (tj. ČSSZ). Příklad 1 viz příloha 3

V případě posuzování nároku na důchod žadatele, který byl pojištěn nejen v ČR, ale i v jiném členském státě (jiných členských státech), je třeba navíc aplikovat též koordinační nařízení.

Pro získání nároku na důchod podle koordinačních nařízení se berou v úvahu též doby pojištění nebo bydlení získané podle právních předpisů jiného členského státu před vstupem ČR do EU.

- **Nároky získané pouze na základě českých dob pojištění (plné „solo“ důchody)**

Pokud žadatel získal v ČR potřebnou dobu pojištění pouze na základě českých dob pojištění (bez přihlídnutí k zahraniční době pojištění), výpočet důchodu musí být proveden nejen podle českých právních předpisů, ale i podle koordinačních nařízení.

Nejprve se vypočítá výše důchodu výhradně podle českých právních předpisů.

Z rozhodného období pro stanovení výpočtového základu se *vylučuje*:

- doba zaměstnání (nikoli však doba bydlení nebo náhradní doba pojištění) získaná podle právních předpisů jiného členského státu, vykázaná zahraničním nositelem pojištění na formuláři E 205 jako „doba pojištění“ před 1.1.1996
- doba pobírání plného invalidního důchodu nebo starobního důchodu vypláceného od zahraničního nositele pojištění po 1.1.1996

Z rozhodného období pro stanovení výpočtového základu se *nevylučuje*:

- doba pojištění získaná podle právních předpisů jiného členského státu po 1.1.1996
- náhradní doba pojištění získaná v jiném členském státě (před i po 1.1.1996)

Zahraníční doby pojištění potvrzené na formuláři E 205 členskými státy, které jsou vykázány v jiných dobách pojištění než ve dnech, se přepočítají na dny dle článku 15 odst. 3 nařízení Rady č. 574/72 takto: *1 rok = 360 dnům; 1 měsíc = 30 dnům; 1 týden = 7 dnům*

Příklad č. 2 viz příloha č. 4

Poté se provede výpočet *dílčího důchodu* podle článku 46 odst. 2 nařízení č. 1408/71.

a) Vypočítá se tzv. *teoretická výše důchodu*, která by náležela, kdyby všechny doby pojištění oznámené zahraničním nositelem pojištění, k nimž lze přihlížet, byly získány podle českých právních předpisů. Při stanovení osobního vyměřovacího základu se postupuje takto:

- za doby pojištění (před 1.1.1996 i po tomto datu) spojené s výkonem výdělečné činnosti v jiném členském státě, za doby dobrovolného pojištění a doby bydlení získané v jiném státě, které byly získány v souvislosti s výdělečnou činností v daném členském státě *se dosadí průměrný indexovaný výdělek vypočtený z českých vyměřovacích základů* (průměrný denní indexovaný výdělek se vypočte jako souhrn vyměřovacích základů násobených příslušnými koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu platnými pro příslušný kalendářní rok, který se vydělí počtem dnů, ve kterých byly použité vyměřovací základy získány)
- doby zaměstnání získané před 1.1.1996 v jiném než členském státě se *vyloučí*
- náhradní doby pojištění, doby bydlení a doby dobrovolného pojištění získané v jiném státě pokud nebyly získány v souvislosti s výdělečnou činností se z rozhodného období *vyloučí*
- doba pobírání plného invalidního důchodu nebo starobního důchodu vypláceného od zahraničního nositele pojištění po 1.1.1996 se z rozhodného období také *vyloučí*

b) Výsledná teoretická výše důchodu se *dílčí*, tzn. že se sníží tak, aby odpovídala poměru délky dob pojištění získaných podle českých právních předpisů ke dni, od něhož se důchod přiznává, k celkové době pojištění získané ve všech členských státech. Dílčení podléhá též základní výměra důchodu.

c) Oba výpočty se **porovnají** a přiznána bude vyšší částka.

Příklad č. 3 viz příloha č. 5

- **Nároky získané jen s přihlédnutím k zahraniční době pojištění (dílčí důchody)**

Nezíská-li pojištěnec potřebnou dobu pojištění pouze na základě českých dob pojištění (tj. bez přihlédnutí k zahraničním dobám pojištění), přihlíží se podle článku 45 odst. 1

nařízení Rady č. 1408/71 pro účely získání nároku na důchod k dobám pojištění nebo trvalého bydlení získaných v kterémkoli jiném členském státě. V tomto případě ČSSZ přizná žadateli tzv. dílčí důchod, jehož výše odpovídá době pojištění získané podle českých právních předpisů.

Výpočet dílčího důchodu se provede stejným způsobem jako v ad a) a b)

Pro srovnání dále uvádím případ, kdy stejný pojištěnec nezískal dobu pojištění v členském státě EU, ale ve státě, se kterým ČR uzavřela smlouvu o sociálním zabezpečení. (např. Kanada)

a) získá-li pojištěnec potřebnou dobu pojištění bez *přihlednutí ke kanadské době pojištění*, stanoví se výše důchodu v podstatě pouze podle českých právních předpisů. Doba získaná podle kanadských právních předpisů se *z rozhodného období pro stanovení výpočtového základu* podle článku 16 odst. 3 Smlouvy *vylučuje*.

Příklad č. 4 viz příloha č. 6

b) nezíská-li pojištěnec potřebnou dobu pojištění bez *přihlednutí ke kanadským dobám pojištění*, přihlíží se i k těmto dobám, a to v rozsahu, ve kterém se časově nepřekrývají s českými dobami pojištění. Výše dílčího důchodu se stanoví stejným způsobem jako v případě výpočtu dle koordinačních nařízení. (rozdíl je pouze v zápočtu dob kanadského pojištění, tj. 1 rok = 365 dnům (nikoliv 360 jako u přepočtu dní vykázaných na tiskopisu E 205 dle koordinačních nařízení))

- **Doby pojištění nebo trvalého bydlení kratší než jeden rok**

Podle článku 48 Nařízení Rady 1408/71 instituce členského státu není povinna přiznat dávku, pokud doba pojištění v daném členském státě *nedosahuje jednoho roku* a po vzetí v úvahu pouze těchto dob pojištění nevzniká na základě právních předpisů daného státu nárok na důchod. Další členské státy, ve kterých byl žadatel pojištěn, převezmou doby pojištění kratší než jeden rok a započítají je do celkové doby pojištění při výpočtu teoretické výše dávky. Tyto doby se však již nezapočítávají při výpočtu dílčího důchodu.

- Osoby, kterým **byl přiznán důchod z českého systému před vstupem ČR do EU** (tj. před 1.5.2004) a které byly kromě ČR pojištěny rovněž v jiném členském státě, mohou požádat ČSSZ ve smyslu článku 94 odst. 5 nařízení Rady č. 1408/71 o *přepočet* svého důchodu podle pravidel koordinačních nařízení. V tomto případě není rozhodné, zda byl důchod přiznán podle bilaterální smlouvy (teprve bilaterální smlouvy uzavřené ČR po roce 1996 odpovídají základním principům koordinačních nařízení) nebo výhradně podle českých právních předpisů.

Přepočet provede ČSSZ zpětně ke dni původního přiznání důchodu a poté stanoví výši důchodu, která by náležela k 1.5.2004 a vydá rozhodnutí. Je-li výsledná částka tohoto důchodu vyšší než důchod, který žadateli náležel k 1.5.2004, bude žadateli doplacen vzniklý rozdíl (od uvedeného data, max. však 3 roky zpětně - dle ust. § 55 odst. 2 zdp.)

- Z článku 118 odst. 2 nařízení Rady č. 574/72 vyplývá povinnost instituce členského státu, která přiznala pojištěnci důchod ještě přede dnem aplikace koordinačních nařízení, tj. před 1.5.2004 (a to výlučně podle vnitrostátních právních předpisů nebo podle bilaterální smlouvy), *provést automaticky přepočet tohoto důchodu podle pravidel uvedených v koordinačních nařízeních* v těch případech, kdy byla podána žádost o důchod pro stejnou sociální událost vůči jinému členskému státu. To znamená, že jakmile se ČSSZ dozví o tom, že pojištěnec, kterému byl přiznán důchod před 1.5.2004, podal žádost o důchod vůči jinému státu, provede přepočet českého důchodu podle pravidel koordinačních nařízení.

4.1.6 Výsledky k výzkumné otázce č. 6

Poslední výzkumná otázka se týkala zjištění, jestli *má nějaký vliv na dobu trvání důchodového řízení skutečnost, že žadatel získal nějakou dobu pojištění na území jiného státu než je ČR.*

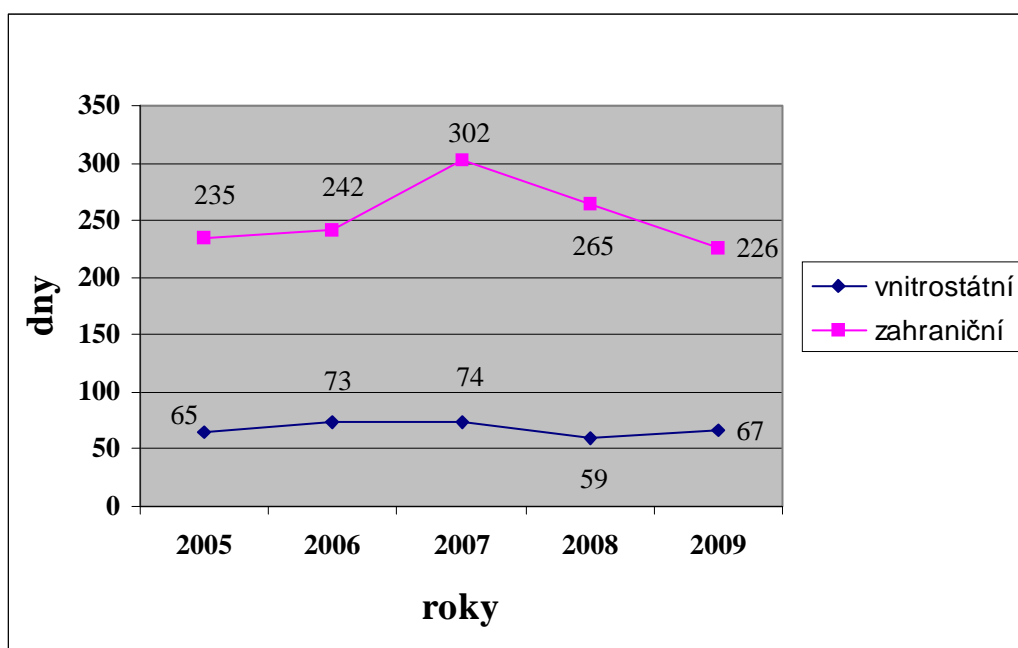
Ze „Zpráv o činnosti ČSSZ“ za roky 2005 až 2009 vplynuly tyto údaje: viz tabulka 4 a graf 3

Tabulka 4: Průměrná doba trvání důchodového řízení (ve dnech)

Rok	Typ důchodu	Průměrný počet dní
2005	<i>vnitrostátní</i>	65
	<i>zahraniční</i>	235
2006	<i>vnitrostátní</i>	73
	<i>zahraniční</i>	242
2007	<i>vnitrostátní</i>	74
	<i>zahraniční</i>	302
2008	<i>vnitrostátní</i>	59
	<i>zahraniční</i>	265
2009	<i>vnitrostátní</i>	67
	<i>zahraniční</i>	226

Zdroj: ČSSZ

Graf 3: Průměrná doba trvání důchodového řízení (ve dnech)

Zdroj: ČSSZ

V roce 2005 činila průměrná doba trvání důchodového řízení u vnitrostátních žádostí 65 dnů a u žádostí se zahraničním prvkem 235 dnů. V roce 2006 a 2007 dochází postupnému nárůstu průměrné doby řízení, a to v tuzemské agendě na 73 dnů v roce 2006 a 74 dnů v roce 2007. U zahraniční agendy je prodloužení doby řízení ještě výraznější. V roce 2006 došlo k nárůstu o 7 dnů na 242 dnů a v roce 2007 o 60 dnů na 302 dnů.

Ze statistických dat dále vyplývá, že oproti předchozímu kalendářnímu roku se délka doby řízení v roce 2008 snížila jak ve vnitrostátní, tak v zahraniční agendě. V případě vnitrostátní agendy šlo o pokles ze 74 na 59 dnů a v případě agendy s mezinárodním prvkem z 302 dní na 265 dnů.

V roce 2009 trvala průměrná doba důchodového řízení 67 dnů u vnitrostátních žádostí a 226 dnů u žádostí zahraničních.

Z výše uvedených číselných údajů vyplývá, že průměrná doba trvání důchodového řízení u vnitrostátních žádostí je podstatně nižší než u žádostí se zahraničním prvkem.

5 DISKUZE

Cílem první a druhé výzkumné otázky bylo *zmapovat zda (vůči kolika státům) a jakým způsobem se rozšířila právní ochrana migrujících osob v oblasti důchodového pojištění vstupem ČR do EU.*

Bylo zjištěno, že koordinační nařízení usnadňují podmínky pro migraci a zabezpečují právní ochranu osob migrujících mezi státy EU, EHP a Švýcarskem. Členské státy jsou povinny zacházet s migrujícími občany stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v různých zemích tohoto prostoru.

Ke dni 30.4.2004, tj. před vstupem ČR do EU unie, byla v oblasti důchodového pojištění zajištěna právní ochrana migrujících osob mezi ČR a dalšími 24 státy, se kterými uzavřela ČR bilaterální smlouvy o sociálním zabezpečení. Od 1.5.2004 se tato právní ochrana rozšířila vůči dalším 15 státům EU a EHP, se kterými ČR dvoustrannou smlouvu o sociálním zabezpečení sjednání neměla.

I po tomto datu se právní ochrana migrujících osob nadále rozšiřuje. V období od 1.5.2004 byly dále uzavřeny bilaterální smlouvy o sociálním zabezpečení mezi ČR a Japonskem, Koreou, Makedonií, Tureckem a USA.

V současné době je tedy v oblasti důchodového pojištění zajištěna právní ochrana migrujících osob mezi ČR a dalšími 44 státy. V jednání už je v současnosti i uzavření bilaterálních smluv mezi dalšími státy, na něž je zaměřena orientace ČR, a to jak z hlediska ekonomického, tak i zahraničně politického. Patří mezi ně Austrálie, Moldávie, Indie a Mongolsko.

I dle mého názoru je koordinace národních systémů sociálního zabezpečení jedním z významných způsobů pro usnadnění potřebné migrace pracovníků, podpory podnikání a poskytování služeb. Bez existence koordinačních pravidel by mohlo docházet k negativní či pozitivní kolizi národních zákonů.

Třetí výzkumná otázka měla zjistit, *zda vstupem ČR do EU došlo k nárůstu činností zajišťovaných ČSSZ.*

K získání potřebných dat jsem využila provozní statistiky ČSSZ, konkrétně statistiky úkonů spojených s agendou EU. Ukázalo se, že odhady učiněné experty EU v rámci projektů Phare byly realistické. Vstupem ČR do EU došlo k výraznému nárůstu činností zajišťovaných ČSSZ (viz tabulka 2). Souvisí to s tím, že od 1.5.2004 vykonává ČSSZ podle nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a 574/72 působnost (s výjimkou rezortů obrany, vnitra, spravedlnosti) pro: *důchody* (starobní, invalidní a pozůstalostní), *peněžité dávky v nemoci a mateřství* (nemocenské, peněžité pomoc v mateřství, ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství), *peněžité dávky vyplácené při pracovních úrazech a nemocích z povolání* a další určené působnosti, jako: *kompetentní instituce, instituce místa bydliště a pobytu*, a to v rozsahu a způsobem, který odpovídá vnitrostátním působnostem ČSSZ v oblasti důchodového a nemocenského pojištění, *instituce určená pro provádění konkrétních ustanovení koordinačních nařízeních* (posuzování příslušnosti k právním předpisům, potvrzování dob pojištění) pro celou ČR a *styčný orgán* pro celou ČR v oblasti důchodového a nemocenského pojištění.

Klienti se na pracoviště ČSSZ obracují písemně, telefonicky, osobně i prostřednictvím e-mailu, přičemž mírně převažují dotazy před žádostmi. Kontaktní pracovníci OSSZ i zaměstnanci informační kanceláře a call centra ČSSZ Praha nejčastěji zodpovídají v souvislosti s důchodovým pojištěním dotazy klientů typu: *Za jakých podmínek mám nárok na důchod v ČR v případě, že jsem pracoval(a) v jiném členském státě EU? Kdo je plátce důchodu v zahraničí? Jaké doklady jsou potřeba po ukončení pracovního poměru v EU? Jak se hodnotí doby pojištění získané v členských státech EU, EHP a Švýcarsku? Je nutné platit pojistné, pokud vycestuji do členského státu EU? ...*

V ústředí ČSSZ se evropská agenda z hlediska počtu úkonů nejvíce dotýkala odboru nemocenského pojištění zaměstnanců, který provádí agendu určování příslušnosti k právním předpisům a vysílání pracovníků. Dalším útvarem s vysokým počtem činností v rámci evropské agendy je referát speciálních agend v odboru správy údajové základny. Tento referát vystavuje a potvrzuje průběhy pojištění na žádost klientů a zahraničních institucí v rámci mezinárodní agendy.

Důležitou činností, kterou ČSSZ dle koordinačních nařízení zajišťuje, je také práce s formuláři. Kromě evropských formulářů, které se bezprostředně přímo týkají agendy v působnosti ČSSZ, bylo na ČSSZ a jejích regionálních pracovištích potvrzeno navíc pro potřeby jiných institucí z oblasti sociálního zabezpečení v ČR i v zahraničí 17 106 evropských formulářů. Zatímco v regionech se nejčastěji pracovalo s e-formulářem E 301, který se potvrzuje pro potřeby úřadů práce, na ústředí byly nejčastěji vyhotovovány formuláře E 205 nebo „Osobní listy důchodového pojištění“.

Ze statistických údajů v tabulce 2 vyplývá, že každým rokem dochází k celkovému nárůstu úkonů spojených s agendou EU. Domnívám se, že i v dalších letech se bude toto číslo nadále zvyšovat, vzhledem k tomu, že stále více osob využívá možnosti migrace v rámci Společenství.

Velkou část těchto úkonů, vykazovaných ČSSZ, představují dotazy v oblasti důchodového pojištění. To svědčí o skutečnosti, že veřejnost není dostatečně informována. Řešením by bylo vydání informační brožury zabývající se touto problematikou, která by byla volně přístupná v klientských centrech OSSZ a v informační kanceláři ČSSZ Praha. Dalším možným řešením by bylo navázat na česko-německé konzultační dny k důchodům, které již několik let úspěšně probíhají střídavě na území ČR a na území Spolkové republiky Německo a tyto konzultační dny uskutečnit i ve vztahu k dalším příhraničním státům.

Způsoby, jakými se uplatňují nároky na dávky důchodového pojištění v případě, že ČSSZ je tzv. prošetřující institucí (otázka č. 4) upravuje podrobně metodika ČSSZ. Kontaktní pracovníci pro EU na OSSZ sepisují žádosti na předepsaných formulářích (zvlášť žádost o český důchod a zvlášť žádost o důchod z některého členského státu). Z vlastní praxe vím, že vyplňování e-formulářů je časově velmi náročné. Tyto formuláře jsou velmi rozsáhlé a k jejich vyplnění je nutné předložit i mnoho dokladů, které při sepisování české žádosti nejsou potřebné. Z hlediska administrativy by mohla být výrazným pokrokem elektronická výměna dat, která je ustanovena v nových koordinačních nařízeních č. 833/04 a č. 987/09 platných od 1.5.2010. V praxi by to mělo znamenat, že se při provádění koordinačních nařízeních

budou používat tzv. strukturované elektronické dokumenty (SED) a přenositelné dokumenty (PD). Jejich výhodou by mělo být, že každá instituce dostane jen ty informace, která sama potřebuje. K zahájení elektronické výměny dat však nedojde okamžitě po účinnosti nových nařízení, je stanoveno přechodné období v délce 2 let. Tzv. „ELEKTRONIZACE“ by měla výrazně zrychlit a zpřehlednit žádosti klientů a zároveň napomoci i úřadům v jejich správnému posouzení.

Cílem další (5.) výzkumné otázky bylo *porovnat postupy, které se uplatňují při řízení o dávkách důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU.*

Při porovnávání postupů jsem použila pro větší názornost i výpočty konkrétních příkladů (**Příklad č. 1** viz příloha č. 3; **Příklad č. 2** viz příloha č. 4; **Příklad č. 3** viz příloha č. 5).

Domnívám se, že provádění srovnávacího výpočtu dle koordinačních nařízení, sice zvyšuje počet prováděných úkonů, které musí pracovníci odboru rozhodování o dávkách důchodového pojištění při vyřizování žádostí o důchod osob, které získaly nároky pouze na základě českých dob pojištění provést, ale zaručuje pro migrující pracovníky *spravedlivější* zápočet dob pojištění získaných na území členského státu EU. V případě výpočtu tzv. „sólo“ důchodu se totiž při zjišťování osobního vyměřovacího základu může dle českých právních předpisů z rozhodného období vyloučit doba zaměstnání v cizině, ale pouze do 31.12.1995. To způsobí značné „rozmělnění“ vyměřovacích základů a tím snížení osobního vyměřovacího základu na 19 294,- Kč viz Příklad č. 2 (*Pokud byly doby pojištění získány jen v ČR činil OVZ 34 747,- Kč viz Příklad č. 1*). Při výpočtu srovnávacího „díličního“ důchodu se však za doby pojištění spojené s výkonem výdělečné činnosti v jiném členském státě dosadí *průměrný výdělek vypočtený z českých vyměřovacích základů, tzv. průměrný indexovaný výdělek*. Smyslem této úpravy je vytvořit fikci, že v období výdělečné činnosti v jiném členském státě dosahoval pojištěnec obdobných výdělků, jakých by pravděpodobně dosáhl, kdyby v daném období pracoval v ČR. Náhradní doby pojištění a doby bydlení se z rozhodného období vyloučí. Po 1.1.1996 se z rozhodného období vyloučí také doba

pobírání invalidního a starobního důchodu vypláceného od zahraničního nositele pojištění. Tímto způsobem výpočtu bylo dosaženo OVZ ve výši 37 199,- Kč (viz *Příklad č. 3*). V tomto konkrétním případě došlo dokonce ke zvýšení OVZ oproti výpočtu v *Příkladě č. 1*, kdy byly použity skutečné výdělků získané na území ČR. Bylo to způsobeno tím, že skutečné výdělků získané v rozhodném období neodrážely tempo růstu průměrné mzdy v ČR zjištěné statistickým úřadem.

Tento princip výpočtu se používá nejen při aplikaci koordinačních nařízení, ale byl zapracován také již do bilaterálních smluv o sociálním zabezpečení sjednaných Českou republikou s Japonskem, Koreou a USA.

Pro srovnání jsem uvedla ještě případ, kdy stejný pojištěnec nezískal dobu pojištění v členském státě EU, ale ve státě, se kterým Česká republika uzavřela smlouvu o sociálním zabezpečení. (např. Kanada) Příklad č. 4 viz příloha č. 6

I tento způsob výpočtu zaručuje migrujícím pracovníkům spravedlivý zápočet „cizích“ dob pojištění, jelikož podle článku 16 odst. 3 Smlouvy se doba získaná podle kanadských právních předpisů *z rozhodného období pro osobního vyměřovacího základu vylučuje* (před i po 31.12.1995) a tím nedochází k „rozmělnění“ výdělků získaných na území ČR.

Poslední (6.) výzkumná otázka se týkala zjištění, jestli *má nějaký vliv na dobu trvání důchodového řízení skutečnost, že žadatel získal nějakou dobu pojištění na území jiného státu než je ČR.*

Údaje, týkající se průměrné doby trvání důchodového řízení jsem čerpala ze „Zpráv o činnosti ČSSZ“ za roky 2005 až 2009, které jsou dostupné na webových stránkách ČSSZ.

V roce 2005 činila průměrná doba trvání důchodového řízení u vnitrostátních žádostí 65 dnů a u žádostí se zahraničním prvkem 235 dnů. V roce 2006 a 2007 dochází postupnému nárůstu průměrné doby řízení, a to v tuzemské agendě na 73 dnů v roce 2006 a 74 dnů v roce 2007. U zahraniční agendy je prodloužení doby řízení ještě výraznější. V roce 2006 došlo k nárůstu o 7 dnů na 242 dnů a v roce 2007 o 60 dnů na 302 dnů. Tento nárůst byl ovlivněn především objemem zpracované agendy.

Největší nárůst počtu podání klientů byl zaznamenán především v souvislosti s přijetím zákona č. 267/2006 Sb., podle něhož se s účinností od července 2006 zvyšují některé vdovské důchody a zákona č. 264/2006 Sb., týkajícího se dalších úprav hornických důchodů a dále také v souvislosti se zrušením zvýšení důchodů pro bezmocnost a s jeho nahrazením příspěvkem na péči, které vyplývá ze zákona č. 108/2006 Sb. Kromě těchto důchodových agend se vyřizovaly i žádosti v rámci mimořádné odškodňovací agendy týkající se přiznávání příplatků k důchodům podle nařízení vlády č. 405/2005 Sb. a dále podle zákona č. 357/2005 Sb. Dále byl tento nárůst ovlivněn také snížením počtu zaměstnanců odboru rozhodování o dávkách důchodového pojištění ústředí ČSSZ (v roce 2007 o 18 pracovníků). Za situace, kdy přetrvává trend nárůstu důchodové agendy, který však není kopírován odpovídajícím navýšením systemizace pracovníků úseku (naopak systemizace je postupně snižována), počet zpracovávaných případů výrazně převyšuje kapacitní možnosti úseku.

Ze statistických dat dále vyplývá, že oproti předchozímu kalendářnímu roku se délka doby řízení v roce 2008 snížila jak ve vnitrostátní, tak v zahraniční agendě. V případě vnitrostátní agendy šlo o pokles ze 74 na 59 dnů a v případě agendy s mezinárodním prvkem z 302 dnů na 265 dnů. Je třeba však zdůraznit, že k dosažení tohoto výsledku v obou agendách bylo nutno v průběhu roku přistoupit k využívání práce zaměstnanců úseku nad rámec běžné pracovní doby. Bez tohoto opatření by se vzhledem ke kapacitním možnostem úseku provádění důchodového pojištění uvedených čísel zcela jistě dosáhnout nepodařilo.

V roce 2009 trvala průměrná doba důchodového řízení 67 dnů u vnitrostátních žádostí a 226 dnů u žádostí zahraničních. Počítačově vytvářené statistiky však zatím neumožňují rozlišit případy, kdy lhůta pro vydání rozhodnutí byla prodloužena z důvodu uvedených v zákoně č. 582/1991 Sb. (došetřování rozhodných skutečností, atd.), a tudíž doba řízení delší než 30, resp. 60 dnů podle správního řádu je odůvodněná. Podíl případů, které lze rozhodnout bez dalšího šetření se neustále snižuje (zejména jde o šetření dob pojištění a vyměřovacích základů). To je odrazem vyšší fluktuace zaměstnanců po roce 1989 a zániku řady organizací, které následně neplní povinnosti

při provádění důchodového pojištění v oblasti vedení a archivace evidenčního materiálu.

Z výše uvedených zjištěných údajů vyplývá, že průměrná doba trvání důchodového řízení u vnitrostátních žádostí je podstatně nižší než u žádostí se zahraničním prvkem. Delší doba řízení je způsobena nutností četné komunikace mezi několika zahraničními nositeli pojištění, kteří se na vyřízení jedné žádosti podílejí. Zahraniční agenda ve srovnání s tuzemskou agendou je zatížena také vyšší administrativní náročností. Referenti odboru rozhodování o dávkách důchodového oddělení ČSSZ musí mít dobrou znalost tuzemského práva, koordinačních nařízení a bilaterálních smluv a u některých států alespoň základní znalosti systému sociálního zabezpečení dané země.

Dle mého názoru se také na dlouhé délce trvání důchodového řízení, a to jak u vnitrostátních žádostí, tak i zahraničních, odráží skutečnost, že konstrukce výpočtu důchodu v ČR je velmi složitá. Jeho výše závisí na počtu pojištěných let a na výši výdělků, které byly dosaženy v rozhodném období. Je však nutné také posuzovat, zda a jakým způsobem se krátí doba pojištění v případě získání některých náhradních dob. Vzhledem ke stanoveným redukčním hranicím, které mají za následek snížení osobního vyměřovacího základu, jsou však ve výsledné částce důchodu rozdíly pouze nepatrné (řádově ve stovkách). *Pozn. Ústavní soud v pátek 16. 4.2010 zrušil § 15 zdp. (týkající se redukčních hranic) pro rozpor s čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Podle ustanovení tohoto článku mají „občané právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti v práci, jakož i při ztrátě živitele“. Tato část zákona o důchodovém pojištění je zrušena ke dni 30.9.2011.*

V některých zemích EU, jako je třeba Německo, je konstrukce výpočtu důchodu podstatně jednodušší. Určitým dobám pojištění je přiřazena stanovená bodová hodnota, z níž se poté při výpočtu důchodu vychází. Na základě toho lze jednoduše poskytnout informaci o budoucí výši důchodu i osobě, která ještě o dávky důchodového pojištění nežádá.

6 ZÁVĚR

Vstup ČR do EU byl zlomovým mezníkem v naší novodobé historii a bezesporu jednou z nejvýznamnějších politických a ekonomických událostí v dějinách českého národa. Začlenění do evropských struktur se projevilo v mnoha sférách a oblastech naší ekonomiky, včetně turistického ruchu, zdravotnictví a sociálního zabezpečení. Z tohoto důvodu jsem si téma své bakalářské práce zvolila z této oblasti.

Teoretická část práce se věnovala problematice důchodového pojištění v ČR (právní úprava, principy, základní pojmy a jednotlivé druhy dávek důchodového pojištění), bilaterálním smlouvám o sociálním zabezpečení a především koordinaci sociálního zabezpečení EU, jelikož členství v EU s sebou přineslo řadu změn při zjišťování nároků v oblasti sociálního zabezpečení nejen českých pojištěnců, ale i účastníků pojištění ostatních států EU, EHP a Švýcarska.

Cílem druhé části práce (praktické) bylo zmapovat, zda a jakým způsobem se rozšířila právní ochrana tzv. migrujících osob v oblasti důchodového pojištění v souvislosti se vstupem ČR do EU a porovnat postupy související s řízením o přiznání dávek důchodového pojištění osob, které získaly doby pojištění v některém z členských států EU. K získání potřebných informací byl zvolen kvalitativní výzkum. Bylo stanoveno šest výzkumných otázek. Na základě analýzy primární dokumentace byla provedena analýza, syntéza a komparace získaných dat, a tím dosaženo výsledků.

Domnívám se, že cíle práce byly splněny.

Za hlavní přínos své práce považuji komplexní pojetí a přehledné zpracování problematiky, které v uvedené oblasti citelně chybí. Bakalářská práce by měla posloužit jako plnohodnotný zdroj informací pro studenty, zaměstnance pracující v oblasti sociálního zabezpečení a širokou veřejnost. Myslím si, že elektronická výměna dat by výrazně zrychlila a zpřehlednila žádosti klientů, a proto by měla být zahájena co nejdříve. Dále by bylo účelné vydat informační brožuru zabývající se problematikou důchodového pojištění osob migrujících v rámci EU, EHP a Švýcarska. Ke zvýšení informovanosti pojištěnců by přispělo také uspořádání mezinárodních konzultačních dnů k důchodům ve spolupráci se všemi příhraničními státy.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BREJCHA, A., ŠANTRŮČEK, V. *Právo důchodového pojištění*. Praha: LINDE, 1998. 427 s. ISBN 80-7201-124-3.
2. BREJCHA, A., ŠANTRŮČEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění*. Praha: CODEX, 1996. 425 s. ISBN 80-85963-07-8.
3. ČSSZ. *Invalidní důchody* [online]. [cit. 2010-02-21]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni-duchody.htm>>
4. ČSSZ. *Mezinárodní smlouvy* [online]. [cit. 2010-01-15]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/mezinarodni-smlouvy.htm>>
5. ČSSZ. *Evropská unie* [online]. [cit. 2010-03-05]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/tiskopisy/evropska-unie.htm>>
6. ČSSZ. *Pozůstalostní důchody* [online]. [cit. 2010-01-21]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/pozustalostni-duchody.htm>>
7. ČSSZ. *Určení státu pojištění* [online]. [cit. 2010-02-26]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/urceni-statu-pojisteni.htm>>
8. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7
9. EU 2009. *Tiskové zprávy* [online]. 2009 [cit. 2010-04-14]. Dostupné z: <<http://www.eu2009.cz/en/news-and-documents/news/nejvyznamnejsi-zmeny-v-koordinaci-socialniho-zabezpeci-mez-clenskými-staty-eu--dosazene-ceskym-predsednictvim-14631/>>
10. GREGOROVÁ, Z. *Důchodové systémy*. Brno : MU, 1998, 35 s. ISBN 80-210-2003-2.
11. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2
12. KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2
13. KAHOUN, V., VURM, V., KUČEROVÁ B. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2008. 88 s. ISBN 978-80-7387-130-7.

14. KOZLOVÁ, L. Některé základní problémy sociologického výzkumu. *Kontakt*, České Budějovice, ZSF JU, 2000, roč. 2, č. 1, s. 41-44. ISSN 1212-4117
15. MARTINÍKOVÁ, J. *Úvod do práva sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 2003. 90 s. ISBN 80-248-0464-6
16. MPSV. *Sociální pojištění* [online]. [cit. 2010-02-26]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/1349>>
17. MPSV. *Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie. Koordinace sociálního zabezpečení EU. Nařízení EP a Rady (ES) 883/04 a Nařízení EP a Rady (ES) 987/09*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2009. 282 s. ISBN 978-80-7421-009-9
18. MPSV. *Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci Evropské unie*. 1. vyd. Praha: JAN, 1998. 222 s. ISBN 80-85529-39-4
19. MPSV. *Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci Evropské unie. Koordinace sociálního zabezpečení. Nařízení Rady (EEC) 1408/71 a nařízení Rady (EEC) 574/72*. 2. přeprac. vyd. Praha: MPSV, 2002. 248 s. ISBN 80-86552-07-1
20. MPSV. *Vaše práva při pobytu v rámci Evropské unie. Ustanovení Společenství o sociálním zabezpečení*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2002. 40 s. ISBN 80-86552-08-X
21. Nařízení Rady (EHS) č. 574/72, stanovující postup provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 pro důchodovou oblast
22. PENNING, F. *Úvod do evropského práva sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2003. 180 s. ISBN 80-86552-55-1
23. *Právo sociálního zabezpečení* [online]. 10.3.2008 [cit. 2009-12-16]. Dostupné z: <http://www.szab-ch-vske.estranky.cz/clanky/prednasky/pravo-socialniho-zabezpeceni---predn_-1_>
24. PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. 9. aktualiz. vyd. Praha: GRADA, 2008. 121 s. ISBN 978-80-247-2399-0
25. PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem 2007*. 5. aktual. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 479 s. ISBN 978-80-7263-379-1
26. PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem 2010*. 6. aktual. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 543 s. ISBN 978-80-7263-585-6

27. TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 3. aktual. a dopl. vyd. Praha: C. H. BECK, 2005. 348 s. ISBN 80-7179-856-8
28. VOPATOVÁ, G., ŠVEC, L. *Sociální zabezpečení při práci a pobytu v zemích EU*. Praha: SOCIOPRESS, 2003. 64 s. ISSN 1214-0805
29. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění
30. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění
31. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Dílčí důchod

Důchodové pojištění

E-formuláře

Koordinace

Mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení

Sociální zabezpečení

Teoretická výše důchodu

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
OSSZ	okresní správa sociálního zabezpečení
OVZ	osobní vyměřovací základ
zdp.	zákon č. 155/1995, o důchodovém pojištění

10 PŘÍLOHY

10.1 Seznam příloh

Příloha č. 1: Orientační tabulka důchodového věku v zemích EU

Příloha č. 2: Nové žádosti o důchod došlé na ČSSZ v roce 2004-2009

Příloha č. 3: Příklad č. 1 - *výpočet důchodu v případě, že doba pojištění byla získána pouze na území ČR*

Příloha č. 4: Příklad č. 2 - *výpočet výše důchodu výhradně podle českých právních předpisů (plný „sólo“ důchod)*

Příloha č. 5: Příklad č. 3 - *výpočet dílčího důchodu podle článku 46 (2) nařízení č.1408/71(srovnávací výpočet)*

Příloha č. 6: Příklad č. 4 - *výpočet důchodu dle bilaterální smlouvy mezi ČR a Kanadou o sociálním zabezpečení*

Příloha č. 1 - Orientační tabulka důchodového věku v zemích EU

ZEMĚ	NORMÁLNÍ		MINIMÁLNÍ	
	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY
Belgie	65	61-65	60	60
Bulharsko	60	63		
Dánsko	65-67	62-67	55	55
Estonsko	63	60-63	60	57-60
Finsko	65	65	60	60
Francie	60	60		
Island	67	67		
Irsko	65	65		
Itálie	65	60		
Kypr	65	65	63	63
Lichtenštejnsko	65	62	60	60
Maďarsko	62	62	59	59
Malta	61-65	60		
Litva	62,5	60		
Lotyšsko	62	62	60	60
Lucembursko	65	65	57-60	57-60
Německo	65	65	60-63	60-63
Nizozemsko	65	65		
Norsko	67	67	62	62
Polsko	65	60		55
Portugalsko	65	65	55	55
Rakousko	65	60	60	55
Rumunsko	65	60		
Řecko	65	60	60	55
Slovensko	62	62	60	60
Slovinsko	64-65	55-61		
Španělsko	65	65	60	60
Švédsko	65	65	61	61
Švýcarsko	65	64		
Velká Británie	65	60		

Zdroj: ČSSZ

Příloha č. 2 - Nové žádosti o důchod došlé na ČSSZ v roce 2004 - 2009

<i>STÁT</i>		<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
Státy EU a EHP	Belgie	20	29	25	28	38	56
	Bulharsko	X	X	X	211	177	385
	Dánsko	13	23	17	9	11	30
	Estonsko	1	2	1	1	0	0
	Finsko	3	5	7	6	9	13
	Francie	74	72	95	97	103	119
	Irsko	5	2	8	16	20	46
	Island	0	1	0	1	0	4
	Itálie	40	57	88	74	76	94
	Kypr	1	2	2	4	3	7
	Lichtenštejnsko	0	1	0	2	1	0
	Litva	2	3	1	4	2	8
	Lotyšsko	4	0	3	2	0	2
	Lucembursko	3	9	6	6	16	21
	Maďarsko	26	31	24	22	38	46
	Malta	0	1	0	4	1	3
	Nizozemí	61	47	74	65	74	103
	Norsko	10	14	20	12	8	21
	Polsko	1 721	1 915	2 419	2 592	2 711	2 424
	Portugalsko	1	1	2	0	2	4
	Rakousko	568	500	575	587	597	795
	Rumunsko	X	X	X	23	23	44
	Řecko	118	912	609	567	402	318
	Slovenská republika	1 995	2 742	3 112	3 019	3 160	4 761
	Slovinsko	6	7	9	8	8	10
	SRN	2 854	2 748	3 168	3 372	3 638	3 417
	Španělsko	16	16	25	23	27	60
Švédsko	119	182	188	189	171	201	
Švýcarsko	X	X	293	491	449	502	
Velká Británie	50	78	106	130	161	261	
Státy EU a EHP celkem		7 711	9 400	10 877	11 565	11 926	13 755

Smluvní státy	Bosna a Hercegovina	19	10	10	21	20	45
	Bulharsko	208	204	242	X	X	X
	Černá Hora	X	X	X	2	3	3
	Chile	1	0	1	0	0	2
	Chorvatsko	18	27	25	20	22	35
	Izrael	15	8	4	1	7	7
	Japonsko	X	X	X	X	X	4
	Kanada	360	344	315	348	412	573
	Korea	X	X	X	X	0	1
	Makedonie	17	21	13	22	15	44
	Quebec	46	21	29	21	24	24
	Rumunsko	29	9	17	X	X	X
	Ruská federace	88	70	113	210	131	X
	Srbsko	X	X	X	23	32	52
	Srbsko a Černá Hora	34	9	15	X	X	X
	Švýcarsko	336	395	94	X	X	X
	Turecko	X	0	1	0	1	0
	Ukrajina	144	164	295	395	299	529
USA	X	X	X	X	X	533	
Smluvní státy celkem	1 315	1 282	1 174	1 063	966	1 852	
CELKEM	9 026	10 682	12 051	12 628	12 892	15 607	

Zdroj: ČSSZ

Příloha č. 3 - Příklad č. 1 – výpočet důchodu v případě, že doba pojištění byla získána pouze na území ČR

žadatel:

- muž; narozen 30.1.1948; nárok na důchod vzniká dne 30.3.2010
- v ČR zaměstnán od 1.9.1963 do 29.3.2010 – dle Evidenčního listu důchodového pojištění - ELDP (tj. získal 46 roků pojištění)
- nikdy nebyl pojištěn podle právních předpisů jiných členských států

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ
OSOBNÍ LIST DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ (1/1)

1

Důchod: starobní

A. Součet dob:

Celk. doba pojištění do 30.03.2010 činí: 17012 dnů, t.j. 46 roků a 222 dnů

B. Stanovení výpočtového základu:

období: 1986-2009 poč.dnů VLD: 293 úhrn RVZ: 9675412 OVZ: 34734
Výpočtový základ činí: 16224

C. Přehled dob pojištění:

Doba od-do	Dny	Druh doby	D. Vyměřovací základ	Vyl. doba	Koef. nárůstu
*01.09.1963 29.01.1966	882	do 18 let			
*30.01.1966 31.12.1985	7276	zaměstnání			
*01.01.1986 31.12.1986	365	zaměstnání	62581		7,9987
*01.01.1987 31.12.1987	365	zaměstnání	62846		7,8348
*01.01.1988 31.12.1988	366	zaměstnání	63935		7,6601
*01.01.1989 31.12.1989	365	zaměstnání	59707	12	7,4789
*01.01.1990 31.12.1990	365	zaměstnání	65007		7,2149
*01.01.1991 31.12.1991	365	zaměstnání	60343		6,2521
*01.01.1992 31.12.1992	366	zaměstnání	70869		5,1051
*01.01.1993 31.05.1993	151	zaměstnání	51699		4,0756
*01.06.1993 31.10.1993	153	zaměstnání	41298		4,0756
*01.11.1993 31.12.1993	61	zaměstnání	10431		4,0756
*01.01.1994 31.12.1994	365	zaměstnání	96716		3,4379
*01.01.1995 31.12.1995	365	zaměstnání	112732		2,9011
*01.01.1996 26.05.1996	147	pojištění	26178	26	2,4502
*27.05.1996 31.12.1996	219	pojištění	86785		2,4502
*01.01.1997 31.12.1997	365	pojištění	128531	21	2,2165
*01.01.1998 31.12.1998	365	pojištění	142145		2,0275
*01.01.1999 31.01.1999	31	pojištění	9811		1,8734
*01.02.1999 31.12.1999	334	pojištění	167713	20	1,8734
*01.01.2000 31.12.2000	366	pojištění	212551		1,7574
*01.01.2001 31.12.2001	365	pojištění	189878	40	1,6194
*01.01.2002 31.12.2002	365	pojištění	295864	15	1,5090
*01.01.2003 31.12.2003	365	pojištění	346801	30	1,4138
*01.01.2004 31.12.2004	366	pojištění	360864	10	1,3258
*01.01.2005 31.12.2005	365	pojištění	415327		1,2605
*01.01.2006 31.12.2006	365	pojištění	338648	67	1,1824
*01.01.2007 31.12.2007	365	pojištění	439957	17	1,1013
*01.01.2008 31.12.2008	366	pojištění	374588	35	1,0184
*01.01.2009 31.12.2009	365	pojištění	388398		1,0000
*01.01.2010 29.03.2010	88	pojištění			

$$\text{OVZ} = \frac{\text{úhrn ročních vyměřovacích základů}}{\text{součet kalendářních dnů za rozhodné období – vyloučené doby}} \times 30,4167$$

$$\text{OVZ} = \frac{9\,675\,412}{8\,766 - 293} \times 30,4167 = \mathbf{34\,734}$$

Redukcí OVZ získáme výpočtový základ:

do 10 500 Kč	zápočet plně	10 500
nad 10 500 Kč do 27 000 Kč	30 % z 16 500	4 950
nad 27 000 Kč	<u>10 % z 7 734</u>	<u>774</u>
výpočtový základ		16 224

Výše procentní výměry = 16 224 x 69 % (46 roků x 1,5 %) = 11 195,- Kč

Výše základní výměry = 2 170,- Kč

CELKOVÁ VÝŠE DŮCHODU = 13 365,- Kč

Příloha č. 4 - Příklad č. 2 - výpočet výše důchodu výhradně podle českých právních předpisů (plný „sólo“ důchod)

žadatel:

- muž; narozen 30.1.1948; nárok na důchod vzniká dne 30.3.2010
- v ČR zaměstnán od 1.9.1963 do 31.12.1992 a od 1.1.2006 do 29.3.2010 – dle ELDP (tj. získal 33 roků pojištění) = ***nárok získaný pouze na základě českých dob pojištění***
- v SRN zaměstnán od 1.1.1993 do 31.12.2005 – potvrzeno německým nositelem pojištění na tiskopisu E 205

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ
OSOBNÍ LIST DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ (1/1)

1

Důchod: starobní

A. Součet dob:

Celk. doba pojištění do 30.03.2010 činí: 12264 dnů, t.j. 33 roků a 219 dnů

B. Stanovení výpočtového základu:

období: 1986-2009 poč.dnů VLD: 1211 úhrn RVZ: 4792146 OVZ: 19294
Výpočtový základ činí: 13139

C. Přehled dob pojištění:

Doba od-do	Dny	Stát	Druh doby	D. Vyměřovací základ	Vyl. doba	Koef. nárůstu
*01.09.1963 29.01.1966	882	do 18 let				
*30.01.1966 31.12.1985	7276	zaměstnání				
*01.01.1986 31.12.1986	365	zaměstnání		62581		7,9987
*01.01.1987 31.12.1987	365	zaměstnání		62846		7,8348
*01.01.1988 31.12.1988	366	zaměstnání		63935		7,6601
*01.01.1989 31.12.1989	365	zaměstnání		59707	12	7,4789
*01.01.1990 31.12.1990	365	zaměstnání		65007		7,2149
*01.01.1991 31.12.1991	365	zaměstnání		60343		6,2521
*01.01.1992 31.12.1992	366	zaměstnání		70869		5,1051
*01.01.1993 31.12.1993	0	DEU-vyloučená doba			360	4,0756
*01.01.1994 31.12.1994	0	DEU-vyloučená doba			360	3,4379
*01.01.1995 31.12.1995	0	DEU-vyloučená doba			360	2,9011
*01.01.2006 31.12.2006	365	pojištění		338648		67,1824
*01.01.2007 31.12.2007	365	pojištění		439957		17,1013
*01.01.2008 31.12.2008	366	pojištění		374588		35,10184
*01.01.2009 31.12.2009	365	pojištění		388398		1,0000
*01.01.2010 29.03.2010	88	pojištění				

$$\text{OVZ} = \frac{\text{úhrn ročních vyměřovacích základů}}{\text{součet kalendářních dnů za rozhodné období – vyloučené doby}} \times 30,4167$$

$$\text{OVZ} = \frac{4\,792\,146}{8\,766 - 1\,211} \times 30,4167 = \mathbf{19\,294}$$

Redukcí OVZ získáme výpočtový základ:

do 10 500 Kč	zápočet plně	10 500
nad 10 500 Kč do 27 000 Kč	<u>30 % z 8 794</u>	<u>2 639</u>
výpočtový základ		13 139

Výše procentní výměry = 13 139 x 49,50 % (33 roků x 1,5 %) = 6 504,- Kč

Výše základní výměry = 2 170,- Kč

CELKOVÁ VÝŠE DŮCHODU = 8 674,- Kč

**Příloha č. 5 - Příklad č. 3 - výpočet dílčího důchodu podle článku 46 (2) nařízení
č.1408/71(srovnávací výpočet)**

žadatel:

- muž; narozen 30.1.1948; nárok na důchod vzniká dne 30.3.2010
- v ČR zaměstnán od 1.9.1963 do 31.12.1992 a od 1.1.2006 do 29.3.2010
– dle ELDP (tj. získal 33 roků pojištění) = ***nárok získaný pouze na základě českých dob pojištění***
- v SRN zaměstnán od 1.1.1993 do 31.12.2005 – potvrzeno německým nositelem pojištění na tiskopisu E 205

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ
OSOBNÍ LIST DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ (1/1)

1

Důchod: starobní

A. Součet dob:

Celk. doba pojištění do 30.03.2010 činí: 16944 dnů, t.j. 46 roků a 154 dnů
Pro koef: česká doba: 12264 dnů, doba v ciz.: 4680 dnů, celk. doba: 16944 dnů
DEU- 4680

B. Stanovení výpočtového základu:

období: 1986-2009 poč.dnů VLD: 293 úhrn RVZ: 10362242 OVZ: 37199
Výpočtový základ činí: 16470

C. Přehled dob pojištění:

Doba od-do	Dny	Stát	Druh doby	D. Vyměřovací základ	Vyl. doba	Koef. nárůstu
*01.09.1963	29.01.1966	882	do 18 let			
*30.01.1966	31.12.1985	7276	zaměstnání			
*01.01.1986	31.12.1986	365	zaměstnání	62581		7,9987
*01.01.1987	31.12.1987	365	zaměstnání	62846		7,8348
*01.01.1988	31.12.1988	366	zaměstnání	63935		7,6601
*01.01.1989	31.12.1989	365	zaměstnání	59707	12	7,4789
*01.01.1990	31.12.1990	365	zaměstnání	65007		7,2149
*01.01.1991	31.12.1991	365	zaměstnání	60343		6,2521
*01.01.1992	31.12.1992	366	zaměstnání	70869		5,1051
01.01.1993	31.12.1993	360	DEU-zaměstnání	* 108900		4,0756
01.01.1994	31.12.1994	360	DEU-zaměstnání	* 129100		3,4379
01.01.1995	31.12.1995	360	DEU-zaměstnání	* 152988		2,9011
01.01.1996	31.12.1996	360	DEU-pojištění	* 168059	26	2,4502
01.01.1997	31.12.1997	360	DEU-pojištění	* 188560	21	2,2165
01.01.1998	31.12.1998	360	DEU-pojištění	* 218906		2,0275
01.01.1999	31.12.1999	360	DEU-pojištění	* 223751	20	1,8734
01.01.2000	31.12.2000	360	DEU-pojištění	* 252550		1,7574
01.01.2001	31.12.2001	360	DEU-pojištění	* 243620	40	1,6194
01.01.2002	31.12.2002	360	DEU-pojištění	* 281868	15	1,5090
01.01.2003	31.12.2003	360	DEU-pojištění	* 287768	30	1,4138
01.01.2004	31.12.2004	360	DEU-pojištění	* 325466	10	1,3258
01.01.2005	31.12.2005	360	DEU-pojištění	* 352108		1,2605
*01.01.2006	31.12.2006	365	pojištění	338648	67	1,1824
*01.01.2007	31.12.2007	365	pojištění	439957	17	1,1013
*01.01.2008	31.12.2008	366	pojištění	374588	35	1,0184
*01.01.2009	31.12.2009	365	pojištění	388398		1,0000
*01.01.2010	29.03.2010	88	pojištění			

$$\text{OVZ} = \frac{\text{úhrn ročních vyměřovacích základů}}{\text{součet kalendářních dnů za rozhodné období – vyloučené doby}} \times 30,4167$$

$$\text{OVZ} = \frac{10\,362\,242}{8\,766 - 293} \times 30,4167 = \mathbf{37\,199}$$

Redukcí OVZ získáme výpočtový základ:

do 10 500 Kč	zápočet plně	10 500
nad 10 500 Kč do 27 000 Kč	30 % z 16 500	4 950
nad 27 000 Kč	<u>10 % z 10 199</u>	<u>1 020</u>
výpočtový základ		16 470

Teoretická výše důchodu = 16 470 x 69 % (46 roků x 1,5 %) = 11 365,- Kč

$$\text{Procentní výše dílčího důchodu} = \text{teoretická výše důchodu} \times \frac{\text{česká doba pojištění}}{\text{celková doba pojištění}}$$

$$\text{Procentní výše dílčího důchodu} = 11\,365 \times \frac{12\,264}{16\,944} = \mathbf{8\,226,-\,Kč}$$

$$\text{Základní výše dílčího důchodu} = 2\,170 \times \frac{12\,264}{16\,944} = \mathbf{1\,571,-\,Kč}$$

CELKOVÁ VÝŠE DÍLČÍHO DŮCHODU = 9 797,- Kč

- Jelikož částka dílčího důchodu je vyšší než částka důchodu vypočteného výhradně podle českých právních předpisů, bude od 30.3.2010 žadateli přiznán důchod ve výši 9 797,- Kč

Příloha č. 6 - Příklad č. 4 – výpočet důchodu dle bilaterální smlouvy mezi ČR a Kanadou o sociálním zabezpečení

žadatel:

- muž; narozen 30.1.1948; nárok na důchod vzniká dne 30.3.2010
- v ČR zaměstnán od 1.9.1963 do 31.12.1992 a od 1.1.2006 do 29.3.2010 – dle ELDP (tj. získal 33 roků pojištění) = ***nárok získaný pouze na základě českých dob pojištění***
- v **Kanadě** zaměstnán od 1.1.1993 do 31.12.2005 – potvrzeno kanadským nositelem pojištění

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ						
OSOBNÍ LIST DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ (1/1)						
1						
Důchod: starobní						
=====						
A. Součet dob:						
Celk. doba pojištění do 30.03.2010 činí: 12264 dnů, t.j. 33 roků a 219 dnů						
=====						
B. Stanovení výpočtového základu:						
období: 1986-2009 poč.dnů VLD: 4879 úhrn RVZ: 4792146 OVZ: 37500						
Výpočtový základ činí: 16500						
=====						
C. Přehled dob pojištění:						
				D. Vyměřovací	Vyl.	Koef.
Doba	od-do	Dny	Stát	základ	doba	nárůstu
*01.09.1963	29.01.1966	882	do 18 let			
*30.01.1966	31.12.1985	7276	zaměstnání			
*01.01.1986	31.12.1986	365	zaměstnání	62581		7,9987
*01.01.1987	31.12.1987	365	zaměstnání	62846		7,8348
*01.01.1988	31.12.1988	366	zaměstnání	63935		7,6601
*01.01.1989	31.12.1989	365	zaměstnání	59707	12	7,4789
*01.01.1990	31.12.1990	365	zaměstnání	65007		7,2149
*01.01.1991	31.12.1991	365	zaměstnání	60343		6,2521
*01.01.1992	31.12.1992	366	zaměstnání	70869		5,1051
*01.01.1993	31.12.1993	0	CAN-vyloučená doba		365	4,0756
*01.01.1994	31.12.1994	0	CAN-vyloučená doba		365	3,4379
*01.01.1995	31.12.1995	0	CAN-vyloučená doba		365	2,9011
*01.01.1996	31.12.1996	0	CAN-vyloučená doba		366	2,4502
*01.01.1997	31.12.1997	0	CAN-vyloučená doba		365	2,2165
*01.01.1998	31.12.1998	0	CAN-vyloučená doba		365	2,0275
*01.01.1999	31.12.1999	0	CAN-vyloučená doba		365	1,8734
*01.01.2000	31.12.2000	0	CAN-vyloučená doba		366	1,7574
*01.01.2001	31.12.2001	0	CAN-vyloučená doba		365	1,6194
*01.01.2002	31.12.2002	0	CAN-vyloučená doba		365	1,5090
*01.01.2003	31.12.2003	0	CAN-vyloučená doba		365	1,4138
*01.01.2004	31.12.2004	0	CAN-vyloučená doba		366	1,3258
*01.01.2005	31.12.2005	0	CAN-vyloučená doba		365	1,2605
*01.01.2006	31.12.2006	365	pojištění	338648	67	1,1824
*01.01.2007	31.12.2007	365	pojištění	439957	17	1,1013
*01.01.2008	31.12.2008	366	pojištění	374588	35	1,0184
*01.01.2009	31.12.2009	365	pojištění	388398		1,0000
*01.01.2010	29.03.2010	88	pojištění			

$$\text{OVZ} = \frac{\text{úhrn ročních vyměřovacích základů}}{\text{součet kalendářních dnů za rozhodné období – vyloučené doby}} \times 30,4167$$

$$\text{OVZ} = \frac{4\,792\,146}{8\,766 - 4\,879} \times 30,4167 = \mathbf{37\,500}$$

Redukcí OVZ získáme výpočtový základ:

do 10 500 Kč	zápočet plně	10 500
nad 10 500 Kč do 27 000 Kč	30 % z 16 500	4 950
nad 27 000 Kč	<u>10 % z 10 500</u>	<u>1 050</u>
výpočtový základ		16 500

Výše procentní výměry = 16 500 x 49,50 % (33 roků x 1,5 %) = 8 168,- Kč

Výše základní výměry = 2 170,- Kč

CELKOVÁ VÝŠE DŮCHODU = 10 338,- Kč